

nibus aliis. Sed quod de causa extrinseca corruptiva? Dico, quod illa est duplex, vel scilicet propter dispositionem contrariam continentis: vel propter violentiam illatam ab aliquo extrinseco. Primo modo contingit dupliciter, quia uno modo continens directe corrumpit contentum, ut igitur corpus, quod continet. Aliud est continens, quod non directe corrumpit, sed prohibet illud, quod est necessarium ad vitam: cuiusmodi est aqua, quae prohibet inspirationem, & respirationem, & similiter terra: & ista sunt duo cito corrumpentia. Est etiam continens corrumpens, sed non ita subito, ut aer regionis intemperatae. A prima, & secunda corruptione fuissent immunes, stante innocentia universaliter in omnibus quia tunc non exposuissent se periculis, aliter fuissent nocentes; nec unus alius intulisset violentiam, cum uterque fuisset innocens: nec etiam fuisset ibi corruptio ex causa tertia, quae in Paradiso fuissent, ubi est aer temperatissimus.

Quid de corruptione per violentiam? Dico, quod illa potest fieri vel ab homine, vel ab Angelo malo, vel a bestia, sive animali quocunque. Dico igitur, quod a nullo animali recepissent nocementum stante statu innocentia: quia omnia animalia insistent homini mitia, & amabilia, vel saltem non inimica: nec ab Angelo malo, quia Deus conservasset eum; non quia non potuisset corpus innocentis scindi, & dividi a malo Angelo, cui obediant corpora inferiora. Job. 4. *Non est potestas, quae ei valeat comparari*: & etiam ab alio malo homine, si non fuisset innocentia universalis; sed Deus innocentem conservasset. Dico ergo quod solum habuit, posse non mori, per illatum ab his causis extrinsecis.

AD PRIMUM argumentum dico, quod habuit tunc, & habuisset partes fluxibiles, & deperdibiles: non tamen fuisset corruptus, quia fuisset translatus ante mortem, ut dictum est. Alii autem dicebant, quod fiebat restauratio per etiam ligni vitae (a). Ad secundum, patet, per dicta in corpore q. scilicet, quod poterant corrumpi: illa tamen potentia non fuisset reducta ad actum quia fuisset praeventa per illam translationem. Ad aliud, posset negari assumptum: quia non oportet, quod omne violentum aliquando corrumpatur, nisi naturaliter loquendo. Vel potest dici, quod non sunt ibi violenter; nec est ibi actio, vel passio violenta. Nam si sit violentum aquae (ut aqua per se consideratur) calefieri ab igne, vel moveri sursum, non tamen considerando aquam, ut est pars universi. Unde, & aqua ascendit propter vacuum sugiendum; & ignis movetur circulariter ad motum sphaerae; cuius tamen motus est rectus, ut secundum se consideratur. Elementa enim non sunt in mixto formaliter, sed solum virtualiter. Ad argumentum, in oppositum, dico, quod verum est pro tanto, quia propter peccatum fuit potentia illa reducta ad actum: si tamen non peccasset, nihilominus habuissent huiusmodi potentiam moriendi. Ad argumentum opin. quod mors est poena peccati, di-

dico, quod stante illo statu, si Deus non transfuisset homines, modo quo dictum est, si fuisset mortui, mors non fuisset plus poena in hominibus, quam in brutis: & fuisset conditio, vel passio consequens talem naturam sic per mixtionem compositam, sicut modo.

POST HOC VIDENDUM QUALITER, &c.

DISTINCTIO XX.

Circa istam vigesimam distinctionem, in qua Magister agit de statu primi hominis, secundum quod erat principium aliorum, quaruntur tria. Primum est.

QUESTIO PRIMA.

Utrum filii procreati in statu innocentia fuissent statim confirmati in iustitia?

Secundum, verum in statu illo, fuissent illi soli geniti, qui nunc sunt electi? Tertium, utrum filii crevissent in corpore, & scientia sicut modo? Circa primum videtur, quod sic. Probatio, Ansel. Cur Deus homo lib. 1. cap. 18. dicit; *si primi parentes sic vixissent, ut primo tentati non peccassent, ita confirmati fuissent: cum omni progenie sua, ut ultra peccare non possent*. Item Gregor. 4. Moral. dicit quod parentes non genuissent reprobos in statu innocentia: ergo nec potentes peccare: quia tunc potuissent esse damnati, & per consequens reprobi: ergo in iustitia confirmati fuissent geniti. Item Dionys. 4. cap. de Divin. Nomin. *Bonum est potentius malo*; sed malum peccati originalis in primis parentibus, est causa, quod filii nascuntur peccati, malitia peccati originalis, ergo si primi parentes steterunt in iustitia, & rectitudine in qua confirmati fuissent, genuissent filios in illa iustitia confirmatos. Item, si unum oppositorum esset alicujus oppositi causa, & suum oppositum erit commune contrarium; sed peccatum in homine est causa peccati in progenito: ergo & iustitia fuisset causa iustitia. Oppositum, quia illi filii fuissent viatores: ergo peccatores esse poterant; non ergo confirmati.

Dico ad questionem, quod aliqui potest dici confirmatus in iustitia, vel quia non potest peccare eo modo, quo non posse peccare potest creatura competere, de quo dicitur lib. 4. Alio modo potest dici confirmatus, quod non peccat, vel non peccabit: sicut de multis viatoribus sanctificatis in utero. Et forte omnes peccaverunt venialiter: quia si dixerimus, quod peccatum non habemus, &c. (a) Non posse peccare primo, non potest competere viatori, alioquin esset contradictio: quia certitudo de beatitudine est maxima beatitudinis pars, non posse autem peccare, quod fuisset tunc scibile a quolibet, sicut

sicut & modo posse peccare nobis est certum: ergo fuisse certitudinem in illi solis de beatitudine. Hoc autem competere potest comprehensori soli, viator autem, & comprehensor distinguantur, sicut esse cetera terminum, & esse in termino.

Item voluntas, cujus capacitas non est ad plenum satiata, non est perfecte confirmata: talem fuisse voluntatem eorum: alioquin habuissent pro statu illo quicquid vellent, & nihil mali vellent, & per consequens essent beati: quia beatus est secundum Augustinum. *Qui habet quicquid vult, & nihil mali vult.* (b) Item, quando in obiecto voluntatis victor est deceptor boni, potest voluntas victorie delectare a rectitudine, volendo illud non secundum debitam circumstantiam: sed dum est viator, non potest voluntas conjungi tali obiecto, in quo est omnis boni ratio, igitur quando viator est, potest delectare a rectitudine, & per consequens peccare.

Secundo modo, accipiendo esse confirmatum; Dico, quod sic mere viator potest esse confirmatus, & fuisse filii in statu innocentie: in iustitia sic confirmati, scilicet, postquam prima tentationem vicissent, sicut pater primus fuisse confirmatus, si primam tentationem resistisset, in illa iustitia, quam tunc recepisset pro suis, secundum Anselmum, pro tanto; quia omnes illam habuissent, & in ipsa confirmati essent, qui primam tentationem resistissent, sicut primus pater. Sed transiisset ne Adam istam iustitiam? Dico, quod non, cum sit donum supernaturale: sed ex mera liberalitate divina esset datum proli, sicut fuit datum patenti: qui si primam tentationem resistisset, confirmatus in illa iustitia fuisset, scilicet sic, inquam, confirmatus. quia nunquam illam amitteret, nec peccasset. Sed habuissent filii illam per patrem, vel per merita patris, vel parentum? Dico, quod non. Quod enim congruit toti nature, non datur uni individuo mediante alio, vel per meritum illius: sed singulis individuis singulae fuissent apposite iustitie originales. Sed fuisset ne filius confirmatus in illa natus? Dico quod non, quia filius non recepisset perfectiorem iustitiam, quam pater, sed pater potuit eam perdere, & perdidit, ergo & filius: nec etiam illa iustitia necessitabat eos ad bene agendum. Potest etiam sic persuaderi. Nam si nullum fuisset meritum in prole, respectu iustitie, sed in parente solum, illud non fuisset tantum hunc meritum Christi, qui fuit secundum Adam; & tamen gratia, quae confertur per meritum Christi in Baptismo, vel in aliis Sacramentis, non confirmat recipientem: ergo multo minus sufficeret meritum cuiuscunque parentis, vel prolis, ad confirmandum in iustitia.

Ad primum argumentum dicitur, quod Anselm. hoc dicit opinando: vel hoc dixit, quia mirabiliter fuissent adjuvi filii ne peccassent, tum propter iustitiam originalem; tum propter sollicitam doctrinam parentum; qui filii h. habuissent victoriam de prima tentatione, cu iussent confirmati, sicut & primus parens, si primam tentationem resistisset: & victoriam habuisset, qui nullus sic confirmatus, quod nunquam posset pec-

peccasset: sed peccare potuisset occurrente inductivo ad peccandum; Ad aliud concedo, quod reprobi non fuissent nati: quia omnes nati fore vellent iustitiam, non quia servare non potuissent. Ad aliud argumentum dico, quod licet bonum est efficacius, quam malum; quia parum tacere de bono est maioris potentie, & virtutis, quam multa mala tacere: tamen malum aliquod potest pluribus obesse, quam bonum aliquod prodesse. Aliter potest dici, quod et si malum in Adam fuisset causa mali in prole, tamen non fuit causa confirmationis in malo in prole: quia tunc uniusquique natus fuisset obstinatus in malo: ergo similiter nec iustitia causa confirmationis iustitiae in prole. Ad ultimum dico, quod si illa duo opposita essent a causa univoca, scilicet bonum iustitiae originalis; & malum peccati; argumentum concluderet. Sed dico; quod illa regula falli in omnibus, ubi unum oppositorum potest produci a causa univoca, & alterum tantum a causa aquivoca. Exemplum; qualitas corporalis potest generare qualitatem corporalem, vel calorem: non autem qualitas incorporealis potest generare qualitatem incorporealem: qualitas enim incorporealis immediate a Deo creatur. Ita in proposito.

QUESTIO SECUNDA.

Virum in statu innocentiae fuissent illi soli geniti, qui nunc sunt electi?

Quod non, proba, quia aliqui nunc electi ex reprobi, sunt nati: sed tunc non fuissent reprobi: ergo nec filii eorum, vel oportet dicere, quod unus, & idem filius electus, potest esse a diversis parentibus: ita quod iste electus, qui nunc est de patre malo, in statu innocentiae fuisset de patre bono; quod est inconveniens. Item, in illo statu fuissent tot unus sexus, sicut alterius: sed non probabile est, quod nunc salventur tot de uno sexu, sicut de alio: ergo eundem personae electae nunc, non fuissent tunc. Assumptum probatur, quia nulla persona fuisset conjuncta cum alia in linea ascendente, vel descendente: quia haec contra naturam fuissent (unde Adam si nunc viveret, non posset contrahere) quae habet tamen personam fuisset alii conjuncta per obligationem istius precepti *Crete, & multiplicamini*, & c. (a) & unus etiam non fuisset conjunctus duabus; quia bigamia fuisset contra legem naturae: ergo in linea laterali oportebat tot esse foeminas, quot viros. Oppositum patet per Greg. 4. moralium in lino. (b) Si parentem primam nulla peccati rubigo corrumpisset, nequaquam ex se filios haberet generaret: sed illi, qui nunc per redemptorem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur. Dico, quod soli nunc electi, (c) fuissent in statu innocentiae nati.

Tom. II.

B b

Ra

Ratio hujus est, quia omnis ordinare volens, post volitionem finis, immediate vult illud, quod est immediatus, vel proximus finis; Deus est volens ordinare: ergo primo vult seipsum, vel bonitatem suam tanquam finem. Secundo vult bonum creaturæ rationalis ultimatum, quod est communicatio creaturæ, sive communicatio beatitudinis suæ bonitatis creaturæ tali, & postea vult gratiam, quæ ordinatur ad beatitudinem hujus, vel ad fructum ejus: & posterior vult illum beatum, vel beatificabilem esse nasciturum a tali parente, quod esse supponitur gratiæ.

Sed unumquodque quanto prius, (a) tanto perfectius, & determinatius: igitur magis est determinatum in voluntate divina creaturam beatificabilem esse fructum Deo, quam ipsam accipere esse a tali parente: igitur propter quodcumque, quod potest contingere circa illud, quod esset posterius, non esset variata sua volitio circa beatificationem: igitur cum creaturam omnem intellectivam capere beatitudinis vult Deus ut beatificam, quantum est ex parte sui, & si fuisset status innocentie non fuisset in perpetuum a parte illa; igitur omnes fuissent beatifica, sed non plures, quam nascuntur, quia prædestinatio æterna non variatur propter statum naturæ lapsæ, nec alia persona nata fuissent tunc, nisi quia nunc sunt electæ.

Cum ergo (ut dictum est) prius sint beatitudini determinati, quam quod nascantur a talibus parentibus, per quoscunque parentes nascantur, ex quo habent rationem posterioris, hujusmodi parentes non poterunt variare determinatos beatificandos a voluntate divina, quin idem in numero nascantur. Sed dices contra, quantumcumque medicus primo velit sanicitem sibi, vel amico suo; quia tamen illam non potest dare sine portione amara tali, ideo vult talem portionem amaram: ergo similiter in proposito, quamvis Deus velit illum beatificare, quia tamen non potest generari iste, nisi per illum parentem, ideo sicut ille beatificandus est determinatus unus, & idem in numero: sic suus parens: licet posterius natura, ut sic consideratus.

Dico (sicut dictum est) quod idem homo in numero, non solum, quoad animam, sed etiam quoad corpus organicum, potuit esse filius Adæ, & Filius Abrahæ: & ex quocunque istorum duorum fuisset, idem in numero fuisset. Quia si nihil substantie sibi, sit de substantia patris, sed totum de matris, ut vult Philosophus, 2. de Generatione animalium: vel si ibi concurrat semina viri cum isto semine mulieris. Dico tamen, quod eadem materia, ex qua iste generatur, quæ fuit in statu naturæ lapsæ sub forma alimanti, talis potuit esse in statu innocentie, sub forma alia, puta pomi, vel hujusmodi.

Dices, quod identitas numeralis in effectu; non solum requiritur idem.

a. Addit. b. S. Met. c. 11.

identitatem numeralem materiæ: sed etiam efficientis, sicut tangit primum argumentum.

Dico, quod non oportet. Ignis enim, A. quantitatis, & virtutis tantæ, si ex tali materia, ignem talem generaret, ignis, B. ejusdem virtutis, & qualitatis, pro eodem instanti, si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret: non obstante, quod generans sit aliud, & aliud numero: qui generatum non sequitur præcise unitatem, vel pluralitatem ex generante. Unde corpus organicum ad hoc, quod sit idem numero, non requirit agentem idem numero, licet requiratur sibi materia eadem numero: & tunc materia existens eadem, induceretur a diversis generantibus eadem forma numero, ita in proposito. Si ponamus, ergo filios procreari de semine, quod est superfluum alimenti; idem alimentum in numero, quod etiam potuit esse in utroque statu, vel materia nutrimenti, quæ potuit esse hic, sub una forma, & ibi sub alia induratum, vel induta forma feminis, ab uno agente per actum virtutis generativæ, posset transmutari ad eandem formam ab alio agente, & sic esset idem numero: & sic, qui modo est filius reprobi potuit fuisse filius electi, & ex hoc patet ad primum argumentum.

Ad secundum dico, quod si volumus dicere, quod æqualis est numerus salvandorum virtuosus, sicut & mulierum, solum est argumentum: sed esto, quod non sint æquales in numero; potest dici; ut videtur, quod non fuissent in numero æquali in statu innocentie, per hunc modum, quod matris diu vixisset, & accepisset aliam uxorem; sua mortua: & sic fuisset in statu illo plures femine; vel si et converso plures viri: sed quia secunda nuptiæ non sunt modo multum laudabiles, & multo minus tunc; ideo dico, quod eadem persona potuit esse mas, & femina: nam masculus, & femina sunt differentie accidentales, ita quod hujusmodi sexus non variant speciem, secundum Aristotelem 10. Metaph. (a) & sicut sexus muliebris non variat speciem hominis, sic nec hic sexus hanc personam, & tunc, qui nunc est talis sexus, potuit fuisse tunc alterius, vel et converso.

NOTA. Hic in pluribus editionibus, contra mentem Subt. Doct. ipsius literarum, & veritatem, introducta reperitur Ad. dicitur in qua asseritur, quod aliqua persona Mortua Mulier, resurgere vit, quæ tamen in antiquis, immo antiquissimis editionibus minime reperitur: ideo, consulo auctorem, ne detur occasio illam attribuendi Subt. Doct. ab illi quibus Text. & addit. minime distinguunt. Videat, Noster Alphon. de Castro lib. 3. verb. Resurrexio.

E b a

QUÆ.

QUÆSTIO TERTIA.

*Virum filii in statu innocentie crevisset in corpore,
& scientia, sicut modo?*

Dico, quod fuisse primo necii: & quod nervi eorum non
luisent primo apert ad motum progressivum: ideo, &c:

VIDENS IGITUR DIABOLUS HOMINEM; &c.

DISTINCTIO XXI.

Circa Distinctionem vicepsimam primam, in qua Magister agit de
casu hominis in peccatum ex tentatione Diaboli, quætantur
duo. Primo quæritur.

QUÆSTIO PRIMA.

*Virum peccatum humani primum in statu innocentie potuit
fuisse veniale?*

Quid sic, probo: Rectitudo innocentie magis repugnat peccato
mortalis, quam venialis: sed non obstant sua rectitudine, po-
tuit peccare mortaliter: igitur multo magis potuit peccare veniali-
ter, etiam ipso tenente in statu innocentie: aliter non videretur mi-
nus repugnare rectitudini innocentie peccatum veniale, quam mor-
tale, si utrumque tota iter corrumpere. (a) Item ab extremo in ex-
tremum non transitur, nisi per medium: peccatum veniale me-
dium est inter futurum, & peccatum mortale: ergo, &c. Oppo-
situm, peccatum omne est deordinatio aliqualis: sed deordinatio
quævisque quantumcumque modica, non potuit stare cum summa
rectitudine possibili tunc homini in statu innocentie, in qua creatus
fuit, ergo quodcumque peccatum e rumpisset illam rectitudinem rati-
onis, & voluntatis: sed non corrumpitur rectitudo per peccatum
veniale, & non ergo fuisse veniale. Item, omni peccato debetur ali-
qua poena, primo peccato non debetur alia, nisi mors. Gen. 2. sed
mors non debetur culpa veniali: ergo si Adam peccasset, quocum-
que modo sibi debebatur poena, sed poena non potuit sibi deberi ip-
so remanente in statu innocentie: ergo omne peccatum sicut ibi mor-
tale, & nullum veniale: quid non patiebatur secum illam innocen-
tie rectitudinem.

Dicitur, quod primum peccatum non potuit fuisse veniale (a):
quia peccatum pure veniale corrumpere non habet (remanens veniale).
sum.

a 3. Phys. & 10. Met. Ras. ad opp.
collati de peccatis. Vide D. Tb. 1. 2. q. 89. ar. 3.

b Alex. de Aleo in 21

summam rectitudinem, quam habuisset homo in statu innocentie:
peccatum autem quodcumque tunc illam corrumpisset: quare non potuit
esse nisi mortale. Item quamvis vires superiores sunt ordinatæ ad
Deum in viribus inferioribus, nulla potest esse obliquitas: quia stante
illo statu, non est deordinatio in viribus inferioribus, nisi primo sit in
superioribus: peccatum ergo primum oportuit, quod haberet deordi-
nationem virium superiorum, sed omnis talis deordinatio iussit pec-
catum mortale: ergo, &c.

Contra. Quia illud donum non conjungebat perfectius ultimum finis,
quam quæcumque gratia gratum faciens conjungit nunc viatorem. Sed
cum gratia quæcumque nunc potest stare veniale, etiam in perfectissi-
mo: unde Joann. in Canonica sua. *si dixerimus, quod peccatum non
habemus, nos ipsi seducimus, &c.* (a) igitur & Adam peccare po-
tuit venialiter. Item suppono, quod aliquis actus, ex genere potest
esse peccatum veniale, puta verbum otiosum: sed Adam potuit talem
actum exercere otiose scilicet loquendo: sed actus de se venialis, non
fit mortalis, nisi quatenus super ipsam cadit præceptum: ergo cum
nullum præceptum habuisset Adam de abstinendo ex necessitate salutis,
a talibus verbis: ad nimis enim difficile obligasset viatorem, si eum in
isto de necessitate salutis obligasset ad faciendum semper, quod iussit
melius, vel expedientius, vel ad vitandum quodcumque retardati-
vum ad melius.

Dico ergo, quod potuit peccare venialiter in illo statu. Circa quod
sciendum, quod peccatum mortale non distinguitur a veniali in hoc,
quod unum est respectu finis, ut mortale: & aliud eorum, quæ sunt
ad finem, ut veniale: sed utrumque potest esse, & circa ea quæ sunt
ad finem, & circa finem. Sed in hoc distinguuntur, quia peccatum
mortale est deordinatio opposita ordinationi, sine qua finis non potest
sequi aliquo modo: quæ quidem ordinatione habet præceptum, contra
quod deordinatio fit: & ideo omnis deordinatio cadens sub præcepto,
avertit a fine necessario. Sed alia est ordinatione, quæ potest esse respec-
tu finis sequendi, quæ non est necessaria, sed utilis, quæ non est de
præcepto, sed potius de consilio, & deordinatio opposita huic, est
peccatum veniale, nec facit cadere a fine necessario: sed facit, quod
actus non procedat meliori modo, quo potest. Dico ergo, quod Adam
potuit non tantum exercere actum deordinatum contra præceptum:
sed etiam contra consilium tantum, ut non sciendo maxime expe-
dienda: vel sciendo aliqua retardativa. licet non faceret directe con-
tra præceptum necessarium ad salutem.

Ad primum pro opinione opposita, dico, quod mortale plus repu-
gnat, & quoad intentionem, & quoad necessitatem illi rectitudini,
non solum habituali, sed etiam actuali, quam venialis obliquitas: quia
illa potuit stare cum summa rectitudine habituali tunc possibili viato-
ri: sicut cum certitudine intellectus de aliqua conclusione, potest stare

opinio de alia (a); quia non repugnant: & forte etiam non repugnabat actuali: sicut nunc: & cum maximum meritum, & valde excellentem, potest tunc sequi aliqua vanagloria, quae est peccatum veniale; nec veniale illud rolleret meritum illius actus, sic meritorii. Sed dices, quod tunc potest esse similiter in beato veniale. Dico, quod si beatus dimitteret sibi, & posset in illum actum, sed non esset sibi venialis ratione praecipui, quod habet de semper eliciendo illum actum beatificum, & non diversificando non solum ad oppositum, sed nec ad disparatum: & propter praecipuum de semper operando optima esset sibi quae, cumque deordinatio talis mortale peccatum. Ad secundum, esto, quod verum sit, quod in inferioribus vitiis non potuerit fuisse deordinatio, nisi parafisset in superioribus tamen dico, quod non omnis deordinatio in virtute superiori, est peccatum mortale: nam levis motus per surreptionem de opinione aliqua circa articulos fidei, est deordinatio in portione, vel in virtute superiori: nam potest esse circa tale obiectum, quod non potest considerari, nisi per virtutes superiores ut Deum esse trinum, & unum, & tamen non omnis motus levis, est ibi peccatum mortale, licet in superiori virtute sit gravius peccatum, quam in inferiori, ut patet *dist. 24.*

Ad primum in oppositum per dicta patet. Ad secundum de pena, dico, alia pena, quam mors, potest respondere veniali, puta dilplicitia aliqua, vel aliquid huiusmodi. Vel potest dici, quod pena sibi propria non correspondet. Sed committens veniale est debitor servationis actus voluntatis, quam prius qui et vovit consummare peccatum veniale, de hoc *lib. 4. dist. 2. 1.* nec obtulisset innocentiae. Ad habuisset penam debitam veniali, praeter mortem.

QUAESTIO SECUNDA.

Virum peccatum Adae fuerit gravissimum?

Quod sic, per Augustin. in *Euch. (b)* qui vult, quod peccatum ideo est malum, quia admittit bonum; sed peccatum Adae admittit maximum bonum, quia iustitiam originalem a se, & ab omnibus suis posterioribus; ergo, &c. Item, secundum iustitiam divinam, pena correspondet culpe, quia in Apoc. *Quantum glorificavit se, & in deitatis fuit &c. (c)* & ibidem, *secundum mensuram delicti, erit & plagarum nodus*: sed peccato Adae maxima poena fuit iniecta, quia mors, quae est ultimum terribillimum, & sui, & omnium posteriorum: ergo, &c. Item plura August. super illud verbum Psalm. 68. *Quae non rapui, tunc exolvebam*, dicit, quod *Eva, & Adam rapere voluerunt divinitatem, & perdidit salicitatem*: sed appetere

a Vide in 4. *dist. 4. ar. 3. qu. 2. & dist. 7. ar. 2.* b Haec quae ponitur in aliquibus, originem in principio sequitur. c Cap. 18. 3. *Lib. cap. 19.*

terere divinitatem sibi voluisse inesse, fuit (a), ut dicitur, maximum malum in Angelo malo (patet de hoc supra) adhuc autem multo magis in homine, quia divinitas multo magis est improporcionata homini, quam Angelo: ergo magis peccavit Adam, quam Angelus: & ponitur ista auctoritas in littera. Oppositum August. 12. isper Genes. cap. ult. & ponitur in *dist. 22. cap. illo. Ex quo manifeste*, dicit, quod Adam non carnali concupiscentia vitiosus, sed amabili quadam concupiscentia benevolentia, qua plerumque fit ut essentiaur Deus, ne offendantur amici, peccavit. Eva autem secundum causam multo magis peccavit quia appetivit illam aequalitatem divinam, quam nunquam appeteret Adam.

Hic sunt tria videnda. Primo, quale fuit primum peccatum Adae. Secundo, quam grave fuit ejus peccatum. Tertio de comparatione gravitatis peccati Adae ad gravitatem peccati Eve.

De primo dico, quod in genere sunt duo actus voluntatis *velle, & nolle*: in *nolle* autem non potest primo consistere peccatum, ut dictum est supra, sed in *velle*. Est autem *velle* duplex, aut est *velle* aliquid amore amicitiae, qui est propter se vel propter amatum: vel amore commodi, qui est propter aliud; & ita quod amatur, amore amicitiae magis amatur, quam quod amatur amore commodi, ut dicit Arist. 1. Posteriorum t. c. *Propter quod unumquodque*. &c. Primum autem peccatum Adae non fuit ex immoderato amore sui, sicut fuit primum peccatum Angeli: Angelus autem per essentiam suam intelligit se primo, & homo prius intelligit alia quam se; & utitur obiecto sensibili in sui cognitione. Primum ergo peccatum hominis non potuit esse immoderatus amor sui, sed secundum quod dicit Aug. *ubi supra*, immoderatus amor amicitiae uxoris. Nam dicit Augustin. (b) quod *noluit contristare eam, quam crederat sine suo solatio contabescere, & a se alienatam omnino inserire*, ut habetur in littera, cap. illo, *Ex quo manifeste*. Pater ergo, quod non fuit amor concupiscentiae, vel libidinis; quia ille nondum fuerat. Ex isto autem amore inordinato, peccatum gravius sequebatur, scilicet, voluntas explendi illud, quod non licuit: puta praecipuum de usu pomae violatae, quod quidem non fuit expresse praecipuum ex natura rei, vel de lege naturae, sicut sunt praecipua Decalogi: estus enim illius pomae in se, non fuit de genere mali, sed solum fuit malum; quia prohibitum ad experiendum eorum obedientiam.

Vnde sciendum (c), quod peccatum dicitur maximum, vel ex extrinseca, & formalis ratione peccati, & sic non fuit maximum, quia non opponeretur Deo maximo, quia non erat maximum bonum illud, quod dicitur, & immediate privatum. Nec fuit peccatum in Spiritum sanctum ex malitia, cum illud non repugnaret suis se veniale; nec cum maxima libidine factum, nec ex maximo Dei

De 4

a *Distinct. 6.* b 11. in Genes. cap. 47. c *addit.*

gentempie. Sed considerando ipsum, quantum ad sequelam, fuit maximum propter malum multum exinde secutum, tum ratione personæ, in cuius culpa omnes involuebantur, tum quia non habuit inclinationem, vel impulsam ad cadendum, nec repentiam ad standum, vel repugnantiam; & præceptum sibi datum fuit leve ad observandum: & qui gravitas peccati consideratur ex quantitate boni, quod privatur, aut immoderato appetitu faciendi, quorum neutrum fuit hic: Ideo non fuit gravissimum. Sed ex immoderato appetitu complacendi uxori suæ, sive speciali benevolentia, peccavit ut dicit Augustinus. Tamen secundum ipsum, gravius fuit peccatum uxoris, quia immoderata amicitia sua concupivit illud oblatum sibi, quod erat Deo assistendi. Iam si ad uxorem non consensisset, verisimile est, malum quod ex peccato suo consecutum est, non fuisse, eo quod in ipsa solo propaganda erat natura, ut in ratione totius posteritatis.

Ex isto patet secundum, scilicet, de gravitate huius peccati. Nam gravitas peccati, vel concluditur ex hoc, quod opponitur magis intense bonitati: vel quia bonitas opposita est magis necessitaria, scilicet, quia peccatum tale, est magis contra plura præcepta, & magis ardua, quam aliud peccatum. Neutro autem modo fuit peccatum Adæ maximum, quia non privabat formaliter bonitatem maximam. Non enim fuit directe contra maximum bonum divinum: sed formaliter contra bonum creatum, quamvis indirecte privaret bonum maximum. Nec etiam fuit illud peccatum directe contra arduissimum, vel necessarium præceptum, quod est. *Diuges Dominum Deum, &c.* (a) nec contra secundum magis necessarium post illud, quod est de dilectione proximi: ex cessus enim de diligendo eum, minus est directe contra illud, quam odium proximi. Idem excessus etiam de diligendo proximum minus est contra dilectionem Dei, quam est odium Dei: si tamen Deus peccati odium (b) eius ligni vite non fuit peccatum, nisi quia prohibitum; ita enim bene licuitesse fumpisse de illo ligno, sicut de quolibet alio, si non assuisset præceptum. Peccata autem contra decem præcepta Decalogi sunt peccata, quæ sunt contra illud, cuius contrarium præcipitur (c), & quod est etiam tenendum, & observandum ex lege nature; ergo sequitur, quod peccatum hominis primi, non fuit, quantum ad hoc, gravissimum. In no dico, quod multa peccata sunt modo a multis, quæ sunt graviora, ita quod si Adam debuisset fuisse damnatus pro illo, multo minorem penam sustinisset.

De tertio dico, quod peccatum Evæ fuit gravius multo plus quam peccatum Adæ, pro eo, quod voluit sibi usurpare æqualitatem divinitatis, ut dicit Magister & Augustinus patet in litera. Unde habens aviditatem æqualitatis Dei, & scientiam divinæ, fuit seducta: vir autem non fuit seductus, ut vult Apostolus ad *Tim. 2. cap.* & ideo sic appetend-

a Exod. 20.

b Vide sup. distincti. 6. quæst. 2.

c Ibid. 37. dist. 3.

do non peccavit, sed ex inordinato amore, ut dictum est, & ideo peccatum mulieris fuit gravius. Item fuit peccati viri causa, & ideo pravius addendo, quod prædiximus dist. 1. Dico tamen pro argumentis, quod peccatum potest aggravari ex circumstantiis accidentalibus: propter excellentiam personæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcavere peccatum. Item propter fortitudinem, & possibilitatem resistendi. Ideo dicit Magister in litera, quod quia Adam exteriori tentatione pulsatus cecidit (d), tanto gravius plerumque erat, quanto leviori impulsu erat prostratus. Tentatio enim carnis difficilior vincitur: quia de nostro contra nos roboratur. Quia igitur Adam fuit circumspiciendus, & non biliosus, & fortior ad resistendum: ideo per originalis suum peccatum fuit major. Tradita enim fuit Adæ iustitia originalis tanquam dignior, & circumspiciendor, & fortior, ita quod si eam perderet, pro se, & tota iua posteritate perderet. Non sic autem fuit tradita mulierii, ideo Adæ peccatum accidentaliter, fuit gravius peccato Evæ: formaliter tamen per se mere, & præcise in se, peccatum Evæ fuit gravius.

Ad primum argumentum. Illud est gravius, quod plus admittit de bono: verum est si admittit formaliter: quod non fecit peccatum Adæ, ut visum est: sed nec iustitiam originalem admittit formaliter, sed solum demeritorie. Ad secundum dicendum, quod peccatum illud est majus, cui debetur major pena: dimmesse illa pena sit formaliter punitio illius culpe: sic autem peccato Adæ non debebatur maxima pena. Immo si ipse damnatus fuisset pro illo peccato, non fuisset ita graviter punitus pro isto peccato, sicut multi alii. Et cum dicit, quod mors inligebatur sibi pro illo peccato, quæ est maxima pena. Dico, quod non dicebatur immortalis ante culpam, per aliquam intrinsicam, quæ postea fuisset corrupta per peccatum, sed per gratuita sibi collata. Videtur autem aliquando, quod ex parva culpa subtrahuntur maxima beneficia: licet pro illa non inligatur maxima pena, immo modica. Et potest dici, quod mors, quæ debetur peccato Adæ, licet sit pena generalior, & magis extensa quam alia quæcumque pena, homini pro quocumque peccato data, non tamen est major pena, quam illa, quæ debetur peccato mortali. Nam licet Adam per peccatum suum auferisset iustitiam originale pro eo, & pro tota sua posteritate non sequitur ex hoc, quod mors consequuta per subtractionem illius iustitiæ, sit gravior pena; sicut nec dehereditatio, quæ sequitur dehereditatem, & posteritatem totam, est gravior pena, quam deceptio unius hominis, quam non sequitur deceptio alicujus de posteritate: nec exultatio alicujus, quam sequitur tota posteritas, est major pena, quam illa deceptio. Ad aliud dico, quod Adam non appetebat æqualitatem Dei directe, & formaliter: sed tantum interpretative; & sic omnis peccans secundum quod dicit Anselmus *de cas. diab.* vult rapere æqualitatem Dei: imo vult esse major Deo, in eo, quod voluntatem suam vult præferri

voluntati divina non obediendo voluntati ejus. Et hoc est solum interpretative, & non formaliter appetere aequalitatem Dei: & sic tantum interpretative, & non formaliter appetierunt tam homo, quam Angeli mali aequalitatem Dei.

HIC VIDETUR DILIGENTER INVESTIGANDUM, &c.

DISTINCTIO XXII.

Circa Distinct. XXII. in qua Magister agit de tentatione primorum parentum, ut se tenet ex parte tentati, quaeritur utrum.

QUAESTIO UNICA.

Utrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia, &c.?

Quod sic, Aug. 14. de Civ. c. 11. & osiam 11. sup. Gen. c. 4. dicit quod Adam ereditur peccatum suum fuisse veniale. Item omnis peccans, vel peccat ex electione, vel ex passione, vel ex ignorantia. Illud peccatum non fuit ex passione: quia nulla inordinata passio potuit esse ante primum peccatum: nec ex electione, quia electio sequitur consilium; unde electionis delectus videtur provenire ex ratione, cujus defectus presupponit peccatum, quod non convenit quantum ad illum statum: ergo ex ignorantia peccavit. Contra 1. ad Timoth. 1. *Adam non est seductus, sed Eva.*

Respondeo, (a) proprie loquendo, peccatum ex ignorantia est triplex, vel ubi ignorantia est causa, & sic praecedit peccatum: quia si sciret non peccaret, & sic est quasi dispositio ad peccatum. Secundo modo concomitatur peccatum: sic enim dicitur peccare ignorans, vel aliquis peccando ignorare. Tertio modo potest ignorantia sequi ex peccato quasi poena ejus. Item distinguitur, quod potest accipi pro simplici nescientia, vel pro ignorantia erronea. Item distinguitur, quod potest esse ipse facti in se: vel quoad aliquas circumstantias: vel quoad aliquod consequens. Loquendo ergo de ignorantia, qua est error, sic non peccavit ex ignorantia, quia error non praecessit, ita scilicet, quod crederet illud factum esse bonum, vel bonum ex hoc sequi: quia ut dicit August. 3. de lib. arbit. *approbare vera pro falsis, est natura lapsa, non infirmitas.* Contra, si offerebantur sibi quando peccavit bonum verum, in eligendo non peccavit: si bonum apparet, erravit. Dico, quod aliquod simplex offerebatur sibi, & ut verum bonum, potuit apprehendi, scilicet diligere uxorem: tamen non est usus sicut apprehendit. Unde scivit esse melius Deo placere, quam uxori: & voluit quia voluit uxori placere, fuit peccatum: & ante illam non habuit

2. Quare Magister, in lib. peccatum ex ignorantia triplex.

balet errorem, nisi improprie vocando errorem: & ideo prius peccavit, quam erravit. Cuius probatio est, quia si ante peccatum erravit, bonum aliquid ergo apparuit sibi, quod non erat bonum, sed apparebat: & tunc circa principium potuit esse error, quia illud est principium, quod apparet de se verum. Si autem dicatur, quod non est principium, ergo si apparuit falsum, ex syllogismo falso, in forma, non concluditur, sibi necessario (a): quia non oportet voluntatem adherere propter syllogismum sophisticum. Si ex syllogismo falso in materia, quare, aut de se apparet falsum, & sic esset oppositum principii veri, quod neminem deciperet si ex alio apparet falsum, tunc erit processus in infinitum: aut erit devenire ad aliud, quod de se apparet falsum. Ideo dicendum, quod non peccavit ex errore. Similiter ignorantia facti non praecessit peccatum: scilicet enim hoc esse contra praecipium Dei, comedere de ligno, sed ignorantia circumstantiarum consequentium, utpote utrum tanta poena sequeretur, bene potuit habere illam ignorantiam ante peccatum. Similiter ignorantia potuit sequi peccatum primum, in quantum ex inmoderato appetitu complacendi uxori suae peccando, creditur oppositum, scilicet esse veniale, quod erat mortale. Ad primam rationem dicendum, quod ista credulitas erronea, vel concomitabatur, vel sequebatur primum peccatum. Ad secundum dico, quod peccavit ex electione in eo, quod elegit sic complacere uxori: non tamen intelligendo electionem, prout est syllogismi practici. Potuit enim quod inordinate appetit, fuisse absolute apprehensum, apprehensione simplici, absque aliquo erroneo iudicio praecedente: & hoc sufficit ad hoc, quod illud inordinate appeteret.

PRÆTEREA QUÆRI SOLET CUR DEUS, &c.

DISTINCT. XXIII.

Circa Distinctionem vigesimam tertiam, in qua Magister agit de casu primorum parentum, ex parte Dei permittentis, quaeritur unum.

QUAESTIO UNICA.

Utrum Deus possit facere voluntatem creaturae rationalis impeccabilem per naturam?

Quod sic, probo, Deus potest facere aliquid corpus, quod non potest deordinari a motu suo, ut est corpus Coeli; ergo similiter potest facere aliquem spiritum, qui non poterit deordinari a motu suo: ergo erit impeccabilis. Item, Deus potest facere voluntatem aliquam, quae necessario tendat in aliquid bonum, puta in finem

2. Vide 1. d. 43. § 3. d. 23.

nem: ergo facere poterit, quod necessario illa voluntas tendit in omne ordinatum ad illum finem, quare, &c. Antecedens patet per August. 13. de *Trinit.* (a) qui dicit, quod omnis voluntas necessario beatitudinem. Consequens probatur. Eadem enim necessitate, qua aliquid tendit in finem, tendit, & in ea, que sunt ad finem. (b) Præterea, Anselm. dicit, & est supra dictum, quod posse peccare, non est libertas, nec pars libertatis, sed quod non est de essentia alicujus, potest per potentiam Dei (saltem si est absolutum) fieri sine illo: ergo liberum arbitrium esse sine potentia peccandi, non includit contradictionem. Item, D. us potest facere creaturam impeccabilem per gratiam: ergo et per naturam. Antecedens patet de Angelis confirmatis. Consequens probatur, quia Deus potest facere in creatura quequid non repugnat limitationi creature, sed non repugnat nature limitate, quod Deus crearet aliquam creaturam, in qua native contineretur perfectio charitatis, vel gratiæ. Charitas enim est quid finium, sicut & gratia, & ideo non possunt facere creaturam infinitam, licet native continerentur in ea: & ita videtur, cum Deus possit omni creatura data, nobiliorum creare; quod possit creare creaturam in tali gradu entitatis, quod unitive continet perfectionem charitatis, & gratiæ. Vel proba sic consequentiam, quia quod non opponitur alicui creature, potest concreari illi, & per consequens potest esse contrarium sibi: gratia, vel charitas est hujusmodi respectu rationalis creature: ergo, &c. Item, aliqua voluntas potest esse, & est impeccabilis in primo instanti creationis: quia in primo instanti tali, est motus voluntatis naturalis, & per consequens rectus naturaliter, & necessario: ergo, & in quolibet instanti sequenti, potest voluntas illa talis continuari. Consequens patet, quia ex quo manet forma eadem in instantibus sequentibus, sicut in primo; si in primo potest, & necessario est impeccabilis, igitur, & in aliis. Oppositum Ansel. *Cur Deus homo*, lib. 2. cap. 10. in fine, respondens discipulo querenti ab eo, cur non potuit Deus facere creaturam rationabilem impeccabilem per naturam? dicit Ansel. quia non potuit ipsam facere Deum: ergo nulla creatura potest esse impeccabilis, nisi sit assumpta a supposito divino. Item hoc idem dicit August. contra Maximinum, lib. 3. cap. 13. unde dicit ibi, quod Angeli peccaverunt, & demones facti sunt, & cuicumque rationali creatura preestatur, ut peccare non possit, non est hoc natura propriæ, sed Dei gratiæ.

Item Hicronymus in *tract. de filio prodigo*, dicit, quod solus Deus est, in quem non potest cadere peccatum, & ponitur d. 7. c. 2. *huic* 2.

Ad questionem dicitur, quod Deus non potest hoc facere, quod patet per autoritates dictas, & per rationes (c). Prima talis est, omnis voluntas, que non est regula suæ actionis, sed habet regulam

superiorem, aliam scilicet a se, potest ab illa sibi dimissa discrepare, & per consequens peccare: sed omnis voluntas creata est iustusmodi, &c. Præterea, voluntas creata sibi derelicta, vel secundum se considerata, non tantum habet pro objecto ad quod primum bonum, & verum, quod est huius ultimus, sed bonum, quod contrahitur cum ente, scilicet bonum commune ad bonum verum, & ad bonum apparetis; sed sui potentia esse potest, quo naturaliter non possit tendere in totum suum objectum: ergo omnis voluntas creata per naturam, potest tendere in bonum apparetis; & per consequens poterit deficere, & deviare. Item, omnis creata voluntas, ex hoc quod est de nihilo, necessario tendit in nihil: ergo non potest de nihilo creari, quin possit deficere.

Dico, quod istæ rationes non concludunt. Ad primam, nego assumptum. (a) Non enim est necesse, quod voluntas, que non est sua regula, in agendo possit deficere: sufficit enim, quod in agendo conformetur necessario regulæ, que non potest deviare. Exemplum, intellectus noster non est sua prima principia intelligibilia, quia ante omne intelligere, est sicut tabula rasa, in qua nihil depictum est: & tamen intellectus noster, circa prima principia, non potest errare, 2. *Metaph.* cum tamen non sit in intelligendo regula sua. Eodem modo de voluntate beati, nam in operando non potest errare. Unde omne illud, quod necessario conformatur regulæ iustæ, est non sit ipsa regula sua, non potest plus deficere, quam ipsa regula sua. Contra secundam rationem, quidquid sit objectum voluntatis divinæ, voluntas divina extendit se ad omne id, ad quod extendit se voluntas creata; sicut intellectus divinus extendit se ad omnia intelligibilia, ad que extendit se intellectus creatus: igitur extendit se voluntas divina ad bonum apparetis, sicut voluntas creata, & tamen non potest deviare. Et similiter voluntas beati extendit se ad quodcumque objectum extendit se voluntas damnati, & tamen non sequitur, quod ipsi peccare. Dico igitur, quod bonum apparetis potest esse obiectum voluntatis Dei, & beati, non tamen quantum ad omnem actum voluntatis, quem habet circa illud viator, vel damnatus: quia duplex est actus voluntatis, scilicet *velle*, & *nolle*: idem bonum apparetis potest esse obiectum Dei voluntatis, & beati: sed non respectu cuiuscunque actus voluntatis. Ad aliud, si concedatur, quod voluntas sui dimissa tendat in nihil; tamen ex hoc non sequitur, quod possit peccare, vel errare: quia pari ratione cum intellectus sit ex nihilo, potest deficere. Et per consequens, secundum tuam rationem, posset errare circa prima principia: quod falsum est, quia circa prima principia non potest errare, stare natura sua. Similiter amare Deum, est actus voluntatis create de nihilo; & tamen stante actu, impossibile est ipsum deficere a rectitudine; ita quod posset esse non rectus, dum est. Si etiam esset bona ratio, concluderet, quod lapis posset peccare, quia sibi demissus ten-

a Cap. 3. §. 8. b Dist. 7.

c Opinio Alex. de Ale. 2. 2.

a Reprobatur Aiens. 3. de Anima 1. c. 14. T. 61. §. inf.

tendit in nihil, & voluntas etiam beati. Dico igitur, quod omnis creatura potest tendere in nihil, & in non esse, eo quod dicitur lo esse: & sua actio similiter tendit in non esse, & huiusmodi tendentia surgit necessario ex natura rei, sed ex hoc non potest poni defectus culpabilis.

Dico igitur ad quæstionem, quod non potest fieri talis natura sive voluntas, quæ sit impeccabilis per naturam: quia auctoritates Sanctorum sunt expresse de hoc, & ad quod prohibetur declarandum, suppono hic, quod omnis voluntas potest appetere commodum, & hoc competit appetitui sequenti apprehensionem: & si omnis appetitus potest appetere commodum, potest appetere proprium commodum, tunc sic probatur. Omnis voluntas, in qua non necessario conjunguntur appetere commodum, & recte appetere, potest appetere recte, & non recte: sed in nulla voluntate creata possunt conjungi illa necessario: igitur, &c. Minor patet, quia nulla voluntas potest appetere recte ex hoc solo, quod appetit, nisi voluntas primi. Major est similiter plana, quia ex quo non necessario conjunguntur, unum potest ab alio separari. Dices, quod voluntas potest creari talis, quæ ex hoc quod appetit recte appetit, & potest creari in tali natura, quod non possit appetere, nisi conformiter regulæ suæ, & per consequens in appetendo, sive ex hoc, quod appetit non poterit non recte appetere, sicut nec regula. Contra, omnis voluntas, sicut potest sibi vel se commodum, sic videtur quod potest velle, eo modo, quo esse sibi majus commodum, si sit in seipso: qui quidem modus non est ordinatus a Deo, ut suppono, & per consequens voluntas appetens commodum, sub tali modo, quo esset sibi majus, vel summum commodum, non conformabitur regulæ suæ. Ex hoc potest conitari ratio prima soluta sic. Omnis voluntas, quæ non est sua regulæ, nec necessario est conformis regulæ suæ, potest deficere in rectitudine: sed omnis voluntas creata derelicta naturæ suæ, est talis, ut patet. Item secundo arguo sic: necessatio omnis voluntas, quæ in appetendo non est fatigata, nec quietata, nec potest sibi dimissa quietari, nisi in objecto infinito, quod non habet præsens, & per consequens non tendit adualiter in illud, talis, inquam voluntas potest appetere aliquid, non in ordine ad illud, vel tendere in bonum appetens, ex quo non est immobilizata in isto infinito: sed omnis voluntas creata naturaliter sibi dimissa, est huiusmodi: quare, &c. Et ex hoc potest confirmari, & verificari secunda ratio soluta, quæ dicebat objectum voluntatis creatae, esse bonum indifferens ad appetens bonum, & ad verum bonum: quia enim voluntas creata in puris naturalibus, non potest necessario immobilizari in summo bono, ideo potest tendere in aliud, non in ordine ad illud. Et tertia ratio etiam soluta, posset etiam ex hoc confirmari. Teneo igitur, propter auctoritates magis, quod Deus non potest facere voluntatem rationalem impeccabilem per naturam, sed per donum supernaturalem. Sed quomodo, dicendum est *l. 4. d. 1. q. 49.* in materia de beatitudine.

Ad primum, verum est, quod Deus potest facere corpus, quod non

non potest deordinari in suo motu deordinatione culpabilis: quia corpus tale, non potest esse susceptibile peccati, vel culpæ, sicut voluntas: tamen non potest facere corpus, quod non possit moveri difformiter, nec cui repugnet necessario ex principio intrinseco difformiter moveri, si Deus velit illud sic movere. Et per simile, voluntas, quæ ex natura sua creatur libera, non potest creari, quin naturæ suæ dimissa, posset se movere sic ordinate, vel aliter: vel quin possit sic moveri, & contrario modo, quantum est de se: nisi imaginetur unus Angelus, sicut linguis Anselm, *de casu diaboli (a)*, quod primo esset quædam natura: & deinde daretur sibi affectio commodi, sine ratione: tunc illa voluntas non esset capax peccati, nisi daretur sibi plus: sicut etiam est in freneticis, & in habentibus usum rationis perpetuo impeditum. Talis enim non est capax peccati, nec adus meritori cum illis circumstantiis, sed quæstio intelligi debet de habente voluntatem, & simul usum rationis. Ad aliud dico, sicut dixi in primo (b), quod voluntas creata non necessario tendit in finem sibi obtentum, nec in universali, nec in particulari. Tenendo tamen communem viam, potest dici, quod non sequitur, tendit necessario in hoc bonum infinitum: ergo & in quodlibet, quod est in illud ordinatum, quia in illis non est perfecte ratio boni, est etiam tendere in finem necessario, non sequitur, quod tenderet in omne, quod est ad finem, modo debito. Ad aliud de Anselm. *posse peccare, non est libertatis, nec pars libertatis*. Dico, quod verum est, quod posse præcise in peccatum, quod est carceris, vel privatio debita circumstantiæ, non est libertas, vel libertatis pars; tamen posse in actum, cui annexa est deformitas, est bene pars libertatis, non simpliciter, sed creata. Vel dici potest, & recte quæsi in idem, quod potest loqui de *posse peccare*, prout dicit ordinem ad actum talem, qui quidem ordo est relatio, quæ nihil est sui fundamenti, vel potentie, quæ est principium illius actus, & sic *posse peccare*, non est libertas, vel pars liberantis. Nec tamen sequitur fundamentum, nec principium illius actus posse esse sine tali respectu: quia quando respectus de necessitate sequitur fundamentum, licet non sit pars, vel aliquid fundamenti, tamen non potest esse fundamentum sine illo: sicut nec respectus, sine fundamento. Si autem accipiatur *posse peccare* pro fundamento illius respectus, quod quidem fundamentum est principium actus, cui annexa est deformitas, potest esse pars libertatis huius; non dico libertatis absolutæ, quæ abstracta a creatura, & increata, sed est pars libertatis creatae. Unde deformitas actus, magis convenit libero arbitrio, inquam creatum, quam inquam liberum. Ad aliud, an Angeli beati, vel homines sint impeccabiles pro gratiam, patebit in *4. (c)* Et si ita sit: nego tamen consequentiam: quia illud, quod habet de ratione sua formali, quod sit periclitans alterum, & alterum sit susceptivum illius, & de ratione sua est perfectibile ab illo, hæc

in

a Vide sup. d. 3. q. 6. b d. 1. q. 3.
c d. 49. q. 6.

inquantum hujusmodi, sunt diversa primo, intantum, quod impossibile est, quod unum quantumcumque crearet in perfectione substantiali, & essentiali, in suo genere, sit alterum essentialiter, vel continue illud unitive: sicut patet de materia, & forma, substantia, & accidente. Nam stante limitatione subjecti, impossibile est ipsum includere perfectionem suam essentialiter, & unitive, puta si potentia materię sit potentia receptiva formę, quantumcumque crearet hujusmodi potentia in perfectione talis potentia, nunquam contineret, unitive formam; nec substantia, sive subjectum, accidens: sed quantumcumque cresceret hujusmodi perfectibilitas, tantum crescerent in capacitate, & potentia, nisi poneretur substantia creata formaliter infinita, sicut Deus; tunc enim unitive contineret suas perfectiones; & esset eadem eis, sicut Deus; quod est impossibile, ipsam scilicet esse infinitam. Quantumcumque igitur charitas sit perfectio finita, vel gradus, tamen nullus gradus entis, sive substantia, quantumcumque maximus (ex quo tamen finitus est) potest esse, in quo unitive perfectio charitatis contineatur. Quantum igitur cresceret creatura rationalis in entitate, & nobilitate substantiali, tantum crederet in potentia, vel capacitate, & non aliter; quantumcumque etiam contenteretur gratia alicui creature, semper tamen gratia esset gratia: nec esset naturalis, ita quod de natura sua, vel consequens naturam necessario. Ad ultimum dico, quod motus naturalis, vel inclinatio voluntatis in finem, non est actus elicitus, si tamen voluntas in primo instanti habeat actum elicitem, non video, quin possit tunc peccare. Nullus tamen actus elicitus voluntatis est naturalis; nisi pro tanto, quia est conformis inclinationi naturali, quę non est actus elicitus: sed omnis actus voluntatis elicitus, est mere liber. Illi autem, qui negarent voluntatem Angeli, vel hominis posse habere actum elicitem, nisi rectum in primo instanti, dicerent, quod non est simile de primo instanti, & de aliis: quia dicerent, quod totum, quidquid est in primo instanti creationis, vel productionis esset a producete, vel creatore: & ideo in primo instanti non posset peccare, (a) nisi rediret, & in Deum; sed in sequentibus in instantibus aliis, posset elicere actum bonum, vel malum, de actum elicito Angeli, (b) utrum in primo instanti potuit esse malus dictum est supra.

NUNC DILIGENTER INVESTIGARI OPORTET, &c.

DISTINCT. XXIV.

Trēs Distinctionem vigesimam quartam, in qua Magister detendit nunt ad adiutorium ad resistendum, ponens quandam Distinctionem animę potentiarum, queritur unum.

QUE

a D. Th. & Henr. ubi supra

b Dist. 52.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum portio superior sit potentia distincta a portione inferiori?

Quod sic, secundum Augustin. 12. de Trin. c. 4. Imago est in superiori portione, sed in inferiori non est: sed hoc non esset, si essent una, & eadem potentia. Item, potentia distinguntur per objecta, 2. de Anim. l. 33. sed objectum portionis superioris est æternum; & inferioris temporale, que sunt objecta valde distincta? ergo, &c. Confirmatur 6. Etbie. Scientificum, & ratiocinativum, sunt altera particulę animę, quia objecta eorum, scilicet necessarium, & contingens, differunt genere. Oppositum per Augustinum, ubi supra in principio capituli, inquit, Animam in hæc duo, scilicet portio nem (superiorem, & inferiorem; non nisi per officia geminamus.

Dico, quod potest esse unus intellectus questionis, (a) Utrum portio superior sit tantum una potentia; & portio inferior tantum una alia distincta ab illa: & tunc dico, quod ille intellectus est falsus, & impossibilis: quia neutra portio tantum est una potentia. Nam secundum August. ubi supra, portio superior est respectu æternorum: sed respectu æternorum potest esse, & est memoria, intelligencia, & voluntas, que sunt plures potentie distinctę; igitur, &c. Major patet per Augustin. distinguendo superiorem portio nem ab inferiori. Minor patet per eundem, qui dicit, quod imago Trinitatis, que non est nisi quantum ad illas tres potentias, est in portione superiori rationis: ergo sequitur, quod portio superior non est unica potentia. Quod etiam hujusmodi potentie hæc hnt refectionem æternorum, patet per potentias, que ponuntur principia productionum in divinis, que sunt necessario intellectus, & voluntas; hæc enim principia, sive potentie, sunt respectu objecti æterni, scilicet essentie divine: non enim prædicatæ potentie intelligendo, & volendo objectum temporale, sive non æternum, producant Filium, & Spiritum Sanctum: quia tunc dependenter persone istę temporales; sed hujusmodi principia (b), vel potentie, intelligendo, & volendo essentiam divinam, que æterna est, principiant personas, igitur similiter erit de hujusmodi potentis in creatura rationali, scilicet quod memoria, intelligencia, & voluntas erunt respectu æternorum: portio igitur superior, que est respectu æternorum, cum non sit respectu eorum, nisi ratione prædicatarum potentiarum, non erit una potentia tantum. Eodem modo de portione inferiori, in qua scilicet, est illa eadem imago Trinitatis; quę etiam consistit in illis tribus potentis: quia anima potest esse, & est quandoque potentia accidentaliter respectu objecti temporalis intelligibilis, habens notitiam habituales, sive habitum scientię, vel conclusionis alicujus; & hoc respicit memoriam:

Tom. II.

C c

ali

a Vide Mag. in lit. hic.

b De hoc l. ad 3. q. ult.

aliquando est in actu secundum intelligendi illud, & hoc respicit intelligentiam: ex hoc autem, quod in actu intell. g'ie, sequitur volitio, quæ respicit voluntatem. Quare cum ista tria non possint esse una potentia; portio inferior non erit tantum una potentia: Portio etiam superior, & interior, non possunt distingui per hoc, quod una sit contra plactiva, vel respectiva, & alia practica: immo ita speculative, quàm practica pertinent (s. secundum Augustinum) ad portiones superiores, quia contemplatio (secundum Augustinum) non est nisi actus respiciens æternam: & praxis ejusdem portionis superioris, est actus ejus respiciens temporale respectu æterni, sive in ordine ad æternam.

Est igitur alius intellectus quæstionis, accipiendo aliquam potentiam in portione superiori, ut intellectivam, & aliquam similem in inferiori, scilicet etiam intellectivam, & sic de voluntate & memoria, utrum sint distinctæ potentie. Et dico quod non: Hoc probo, primo ex acta, & operatione. Nam Augustinus ubi supra, dicit, quod portio superior intendit regulas æternas, & superioribus contemplandis: interior autem intendit temporalibus agendis, secundum regulas æternas. Unde portio superior intendit huius primo, a quo accipit regulas agendorum. Argo tunc sic. Eadem potentia cognoscit principia, & conclusionem: aliter nulla eadem potentia cognosceret conclusionem, cum non cognoscatur per se nisi ex collatione ad principium, quia principium cognoscitur, nisi sciatur eius conclusio contenta in illo: & Aristoteles etiam 2. de Anima (a) dicit, quod oportet esse sensum unum, qui cognoscat diversa objecta diversorum sensuum, & diversitatem illorum objectorum, sed portio interior cognoscit conclusionem, quæ est de hoc agibili temporali; ejus principium & regulam æternam cognoscit portio superior; scilicet, quod præcepta Dei ex charitate sunt implenda, vel aliquid tale: ergo eadem erit potentia intellectiva illius portionis superioris cognoscentis principium, & portionis inferioris cognoscentis conclusionem. Secundo probatur idem ex actu beatifico speciali: nam beatitudo non consistit in pluribus potentiis ejusdem rationis: nam si sit in intellecta simul, & voluntate; non tamen est in duabus intellectivis potentiis, vel in duabus volitivis, sed tantum in una intellectiva, vel volitiva: quia beatitudo secundum omnes Philosophos, est optimum hominis, ideo in una virtute consistit ejusdem rationis: sed beatitudo est portionis superioris rationis (hoc est manifestum) & etiam portionis inferioris rationis, probo, quia oportet, quod beatitudo sit istius potentie, quæ est principium merendi; huiusmodi est tota portio rationis inferioris: si ergo tota intellectiva, & superioris, & interioris portiones est beatificabilis, illa intellectiva utriusque portionis erit una potentia. Tertio ex ratione habitus idem ostenditur. Idem habitus simplex non perficit duas potentias: sed eadem charitas perficit voluntatem superioris portionis,

nis, & inferioris: igitur non sunt duæ potentie: & similiter erit de intelligentia. Probatio majoris, quia distinctio in posteriori non arguit distinctionem in priori (major unitas semper debet esse in priori, quàm in posteriori) sed habitus est unus: igitur potentia, quæ in format magis est una. Probatio minoris, quia charitas est in voluntate portionis superioris, quæ Deus diligitur, & eadem in voluntate portionis inferioris, quæ diligitur proximum, qui est objectum temporale (una enim charitas, extendit se ad omnia diligibilia: igitur non est nisi una voluntas; & similiter igitur nec nisi una intelligentia).

Ad primum dico, quod imago consistit in anima, non secundum quod totaliter est unum: quia essentia anime repræsentat unitatem, & distinctionem, unitatem respectu essentie, distinctionem respectu potentiarum ut lux potentie sunt sub actibus: quia tunc consideratur ibi origo quasi unius potentie ab alia, ut dictum est distincte. Decimasexta: potentie autem anime possunt comparari, vel respectu temporalium, vel respectu æternorum, & ut respectu æternorum, habent quandam specialem similitudinem; ratione qua est expressior imago in ipsis, ut sic, quam ut sub actibus respectu temporalium: minus enim repugnant memoria, intelligentia, & voluntas creatæ, ut sunt respectu æternorum Patri, & Filio, & Spiritu sancto æternis, quam ut sunt respectu lapidis, vel alterius objecti temporalis, & quia minus expresse repræsentatur imago in anima, prout huiusmodi potentie anime sunt sub actibus respectu temporalium, quam quando sunt sub actibus respectu æternorum: hinc est, quod August. dicit, imaginem esse in portione superiori, quæ est respectu æternorum: non in portione inferiori, quæ est respectu temporalium, non quod ibi non sit imago in eisdem potentiis, licet minus expresse, ut dictum est. Ad aliud cura dicitur, potentie distinguuntur per objecta, dicitur, quod duplex est objectum, formale scilicet, & materiale. Formale est adequatum potentie, ut color visui. Materiale, quod non est adequatum, ut albedo. Sed non video quin albedo sit objectum visus ita formale, sicut color. Si enim nullus esset intellectus abstractus hoc universale, quod est color, oculus bovis videret album, & agrum: immo eolor, ut quid commune abstractum, non videtur, sed hoc album & hoc nigrum, quorum neutrum est objectum adequatum visui: quia nulla potentia habet objectum adequatum non abstractum, nisi divinus intellectus: quia nulla res est in qua continentur omnia perceptibilia a potentia, nisi essentia divina: objecta igitur formalia res possunt esse album, & nigrum, sed non est aliquid istorum objectum adequatum visivæ potentie. Dico ergo ad argumentum, quod non omnis distinctio objectorum formalis, facit distinctionem potentiarum. Nam manifestum est, quod non oportet tot esse visus, quot sunt colores; nec tot esse auditus, quot sunt soni: immo Philosophus 2. de Anima, (a) ex ratione talis mixtionis in tali organo, puta visus, concludit illam potentiam, puta visum, esse istius objecti, & non

altretus: & pro tanto sequitur, quod distinctio objectorum facit distinctionem potentiarum: quia tale objectum limitatum, & distinctum non percipitur, nisi a tali potentia, & nunquam ab alia: quae quidem potentia est limitata ad tale objectum ratione talis mixtionis organi. Sed aliud est: potentia non organica, quae sunt abstrahissimae, & sunt totius entis: unde ibi non habet veritatem propositio illa quod distinctio objectorum facit distinctionem potentiarum, sed solum est vera in organica potentia, quae non sunt abstrahivae. Si quaeras, quod est objectum adaequatum potentiae non organicae: Dico, quod si ens potest habere conceptum, vel rationem communem ad ens creatum, & increatum, est objectum adaequatum intellectus: non quod per abstractionem illam sit objectum intellectus: sed quia a quolibet intelligibili potest abstrahi una talis ratio, vel conceptus, & tunc non distinguenter portio superior, & inferior, nec etiam intellectus, & voluntas formaliter per objecta. Si autem ens non posset habere talem conceptum communem, si debeat assignari potentiae non organicae, quae se extendit ad omnes ens, aliquid objectum adaequatum, & primum, illud non erit nisi essentia divina in se continens omnes rationes aliorum entium, & ad quam omnia alia entia habent attributionem. Sed hoc falsum est, ut probatum est in primo libro. (a) scilicet, quod essentia divina non potest esse objectum primum, & adaequatum intellectus creati: sed solum intellectus Dei, cui est proportionata, & respectu creati intellectus, est improporcionata. Et si essentia divina non ponatur esse objectum primum intellectus creati cum secundum communiter loquentes creato, & increato nihil possit esse commune univocum; sequitur, quod potentia non organica, non habebit unum objectum unius rationis, & adaequatum, & hoc est probabile propter perfectionem potentiae: a sensibilibus enim particularibus, puta albo, & nigro, & ab aliis, ad quae se extendit potentia viva, quae ab illa limitata est, abstrahitur quoddam commune univocum, & ultra ab huiusmodi sensibilibus, & aliis aliarum potentiarum, quoddam commune univocum, & tandem potest procedi sic abstrahendo, quod unum erit univocum objectum sensibile, commune omnibus sensibilibus. Sic etiam, & objectum potentiae divinae, objectum dico operabile, non potest esse aliquid adaequatum, nisi tantum ens possibile, quod non est unum in re, sed aliquo modo est unum: hoc est tantum in intellectu: quia non potest esse aliquid univocum reale omnibus operabilibus potentia divina: sicut etiam ponitur, propter perfectionem intellectus, quod ipse intellectus ad tot se extendit, quod nullum unum objectum habet sibi adaequatum, & unius rationis. Vel die ad illam rationem, quod quantumcumque objecta distinguantur, primo penes necessarium, & contingens, vel penes aeternum, vel temporale, si tamen unum illorum possit accipi, ut principium cognoscendi alterum, talis distinctio objectorum non requirit distinctionem potentiarum. Sic autem est de objectis portionis superioris rationis, & inferioris: quare, &c.

JAM

JAM VERO AD PROPOSITUM REDEAMUS &c.

DISTINCTIO XXV.

Circa distinctionem vigesimam quintam, in qua Magister revertitur ad determinandum de libero arbitrio, quod consistit in voluntate, de quo Distinctione precedenti fecerat mentionem; quaero unum.

QUESTIO UNICA.

Utrum aliquid aliud a voluntate cause effective actum volendi in voluntate?

Quod sic probo, 3. de Anima, ponit Aristot. ordinem motuum, & motorum, sic, scilicet quod appetibile est movens non motum: appetitus movens, & motum, ab ipso scilicet objecto appetibili: & tertio motum non movens, quod scilicet, movetur per actum, & imperium voluntatis, vel appetitus, ut corpus animalis. Non potest dici, quod appetibile moveat metaphorice, sicut finis movet, quia tunc Philosophus statim equivocaret de movente in suo processu, cum dicit, quod primum, puta appetibile, moveat secundum, scilicet appetitum: & secundum, scilicet appetitus, moveat tertium, quia secundum, scilicet appetitus, movet proprie; & in essentialiter ordinatis, videtur quod eo genere motus, quo movetur ultimum a medio, movetur medium a primo.

Item voluntas non est potentia activa ergo effective non cause suam volitionem: & oportet tunc, quod ab alio causetur. Consequentia patet. Probo antecedens, quia potentia activa est principium transformandi aliud inquantum aliud, 5. Metaph. (a) & sic potentia activa habet actum transiensem in aliud: sed voluntas non potest agere in objectum: quia illud non patitur a potentia: magis igitur est dicendum, e converso. Item, accidens per accidens non egreditur de per se principis subiecti: sed vortio est accidens per accidens, quia quandoque inest, quandoque non inest: ergo, &c. Item, quod est de se indeterminatum ad unum oppositum, inquantum huiusmodi: non agit nisi concurat agens determinans: quia ut indeterminatum non plus se habet ad esse effectus, quam ad non esse; voluntas autem de se sic se habet ad actum suum; quare oportet dare aliud agens, quod non videtur esse, nisi obiectum.

Ad oppositum, per August. 12. de Civit. cap. 6. dicitur, quod si duo sint aequaliter affecti animo, & corpore, & postea tentent eadem pulchritudine, vel objecto, unde est, quod unus cadit, & alius non cadit. Et dicit, quod hoc solum est a voluntate. Idem dicit Anselm.

C c 3

de

de Concept. Virg. cap. 2. (a) Item August. 2. Lib. arb. quod nisi ea, quæ sunt voluntaria nobis, silent posita in potestate nostra, voluntas neque esset laudanda, neque vituperanda, neque etiam esset monenda. Et qui dicit, vel sentit voluntatem non esse moneendam, talis est exterminandus ab hominum numero. Arguo igitur sic. In potestate patientis non est, quod ipsum patitur, in quantum patiens. Probatio, quia patiens non patitur, nisi quia agens agit: sed prius non est in potestate posterioris: igitur actio agentis non est in potestate patientis, in quantum patientis: igitur nec passio eius. Probatio, quia si agens agit, potius necessario patitur: ergo voluntas si est solum receptiva, & passiva respectu suæ volitionis, nulla volitio est in potestate eius: ergo, &c.

Item adducuntur auctoritates Ansel. *Voluntas movet nos tanquam sua instrumenta*, & de Concept. Virg. cap. 4. *Voluntas instrumentum seipsum movens*, & August. primo lib. retract. cap. 22. ubi dicit, quod *Nihil est iam in potestate nostra, quam ipsa voluntas*: igitur ex hoc potest haberi, quod nulla actio in nobis est ita a nobis, sicut volitio voluntatis.

Item August. 83. *questionum quæst. octava*: (b) auctoritas etiam Aristot. 9. *Metaphys. cap. octavo*, ubi dicit, quod *potestas rationalis est ad opposita*. Igitur cum secundum ipsum oporteat tale indeterminate determinari ab alio (ideo subdit Aristot. hoc solvendo, *hoc autem dico appetitum, & probare sim*, id est, electionem) igitur appetitus est effectivus suæ volitionis.

Item una ratio talis: objectum voluntatis est finis, ad quem terminatur eius volitio, & propter quem est volitio eius: sed finis non movet nisi metaphysice (c), primo de Gen. igitur non effective, in quantum finis, quia vero movens effective, movet propter finem. Sed finis, in quantum finis, non movet propter finem: ergo nullum objectum voluntatis ipsam movet ad volendum effective: ergo a se movetur. Item nobilissima potentia, consequens formam nobilissimam, non possunt esse tantum passivæ: intellectus, & voluntas: sunt nobilissime potentia, maxime voluntas ergo, &c.

Dicitur hic ab uno doctore moderno, (d) quod aliquid aliud a voluntate, est effectiva causa volitionis in ipsa, & illud ponit essephantasma. Ratio ipsa principalis est ista: oportet movens, & motum esse distincta subiecto: sed in parte anime intellectiva, nihil potest esse distinctum subiecto a voluntate: igitur ibi nihil est motivum ipseus: igitur oportet esse aliquid aliud extra partem intellectivam, & illud ponitur phantasma. Primam propositionem probat sic, quia idem est ponere movens, & motum non esse distincta subiecto, & idem movere se, quod est impossibile. Primo, quia idem tunc respectu ejusdem esset in actu, & potentia: quia 3. Phys. dicitur quod *rule*

est

et movens in actu, quales est mobile in potentia. Item dicit, quod idud, scilicet quod idem non potest seipsum movere, est principium metaphysicum: ideo reserere illud, est avertere principium requirendi veritatem in Metaphysico. Secundum ratio est talis, materia & effectivus non coincidunt in idem numero secundum Physic. (a) ergo nec agens, & patiens.

Item quinto *Metaphys. (b)* movens refertur ad mobile realiter: sicut idem ad seipsum non est relatio realis. Probatio, quia relativa realiter sunt realiter opposita: sed opposita simul non possunt competere eidem. Item, agens approximatum passio dispositio, agit necessario: ideo dicit Aristot. 2. de anima, (c) quod si sensus est a citivus, semper ageret, sicut ignis semper comburet, si haberet combustibile præsens: ergo eodem modo voluntas semper vellet, si esset causa activa suæ volitionis (d). Dices, quod voluntas libera est; ideo non sequitur, quod semper agat sicut ignis, qui non est liber. Contra, istem sequitur, quod semper possit agere cum vult, & semper potest velle. Dices, quod obiectum apprehensum requiritur, licet causa sine qua non: quia secundum Augustinum. *Invisia peccatorum diligere, in cognita nequaquam*. Contra, quia sic possit sustineri, quod quodlibet agit in se: nam si lignum approximatum igni comburatur, dicam eodem modo, quod ignis non comburit: sed lignum comburit se, & ignis est causa sine qua non: & sic dicam de omnibus.

Item ad principale, Omne agens æquivoce est nobilior effectum suo, sed voluntas si causat volitionem suam, non causat nisi sicut causa æquivoce: igitur voluntas, ut præcise est causa activa, vel principium productivum volitionis: cum ex hoc, quod est principium productivum volitionis, non sit habitus volitionem: sequetur, quod esset nobilior, quam ut volens formaliter. Dicit ergo illa opinio quod intellectus agens, nec movet intellectum possibilem, nec voluntatem, sed phantasma irradiatum ab intellectu agente, movet immediate intellectum possibilem: quia quinquam ubi sit phantasma, ibi intellectus; intellectus tamen est aliquid, ubi non est phantasma & sic salvatur, quod movens, & motum sunt distincta subiecto. Phantasma igitur irradiatum immediate causat intellectionem, & rationem immediate causæ, sed non immediate effectus: quia rursus causat intellectionem, quam volitionem.

Ad est opinio Doct. antiquioris, quæ ponit eandem conclusionem, scilicet, quod voluntas movetur ab alio (e), sed ponit illud aliud esse obiectum cognitum, vel intellectum. Et hoc confirmatur per auctoritatem Aver. 12. *Metaph. qui dicit*, quod balneum in re

C c 4

ex

a al. 4. b Text. c. 10. c Text. cap. 35.

d Goffr. quæd. 6. q. 7. & quæd. 8. q. 12. & quæd. 9. q. 19. & quæd. 13. q. 3. Text. cap. 17. & seq.

a Text. 70. b Text. c. 20. Text. c. 10. c Text. c. 52. d 8. Trinit. 4. & 9. Trinit. 3. & 10. Trinit. 1. & alib. e He. quæd. 12. q. 5. Conf. 36. Quære D. Tho. 1. contr. gent. 7. & 8. Esf. & in qu. ad potentia & i. p. q. 77. & cap. 2. q. 4. & 3. p. 2.

extra, movet vires sensitivas, quas scilicet movet effective: sed balneum in anima movet voluntatem: igitur objectum ut cognitum movet effective appetitum. Item, appetitus sensitivus effective movetur ab appetibili sensibili: igitur & intellectivus ab appetibili intellectuabili.

Si dicas contra hoc, quod non est, non potest esse causa alicujus entis: sed objectum intelligibile potest esse non ens in se simpliciter: ergo non potest esse causa volitionis. Respondent, quod objectum, ut cognitum, causat, & hoc est dicere, quod intellectus per intellectionem suam causat volitionem, & sic non oportet, quod illud, quod causat hoc, sit nihil. Cognitio enim abstractiva non est nihil intellectui, licet objectum non sit in se, vel in re extra. Iste tamen opiniones concordant in hoc, quod penant aliquid aliud a voluntate movere ipsam, sed discordant in movente, ut patet.

Contra conclusionem in se, sunt rationes principales, & repetitas sic deducendo: agens naturale non potest esse per se causa operationum circa idem passum (ut excludatur per hoc instantia de dissolutione glaciæ, & constrictione luti) sed in potestate voluntatis non sicut est habere *nolle*, & *velle*, que sunt contraria, respectu unius objecti? ergo illa non possunt fieri ab agente naturaliter. ergo non ab objecto; quia est agens naturale. Esto igitur, quod objectum esset causa ipsius *velle*, oportet tamen esse aliud, quod esset causa ipsius *nolle*: sed illud aliud a voluntate, non posset esse nisi objectum malum: sed malum cum sit quid privativum, non posset esse causa actus positivi, cuiusmodi est *velle*: ergo oportet, quod sit effective a voluntate. Item passio non est in potestate patientis specialiter, quando est ab agente naturali: sed si objectum est agens naturaliter volitionem, & non voluntas: igitur & volitio non erit in potestate voluntatis, & si sic, tunc nec aliquis actus alius, imperatus a voluntate erit in potestate voluntatis; & sic nec merebitur, nec deridebitur per volitionem. Dicitur, quod pro tanto in potestate voluntatis est volitio, pro quanto potest determinate intellectum ad considerationem huius, vel illius, vel avertere eum ab hoc, vel ab illo: & sic est in potestate voluntatis volitio, licet non quantum ad actum primum; Contra, accipio primam actionem in voluntate, causam ab objecto, quodcumque sit illud, quod oportet ponere secundum illa, illa actio est mere naturalis: ergo illa non est in potestate voluntatis: nec enim est in potestate nostra, quin visus tangamur, secundum Augustinum. Si igitur post istum actum possum movere intellectum ad considerandum hoc, vel illud: quæro per quem actum? no per ipsum, quia iste non est in potestate voluntatis: ergo oportet per alium. De illo alio, quæro, unde est, vel est ab ipsa voluntate, vel ab objecto, vel a phantasmate? Si a voluntate, habeo proprium: quia tunc est in eius potestate illa volitio, & est effective ab illa: & eadem ratione prima volitio, aut est sub alio, scilicet ab objecto, vel phantasmate, & si sic, tunc erit actus naturalis, & per consequens, non plus erit in potestate voluntatis sic imperare intellectui

de

de consideratione huius; vel illius, quam inerat primus actus.

Ex illis deductionibus potest (a) colligi talis ratio. Si voluntas potest considerationem hanc imperare, & sibi oppositam; quæro per quid? si per ipsam, habetur propositum si non sed per objectum movens, cum ipsa motio objecti non sit in potestate voluntatis, quia secundum eam necessario movetur: igitur nec in potestate hominis erit volitio sequens, qua imperatur per illam motionem: quia movens, quod non movet, nisi in quantum movetur: si in potestate ejus non sit, quod movetur; nec in potestate ejus erit, quod moveat ad volitionem sequentem. Illa enim non erit in potestate voluntatis: & ita in toto processu erit volitio naturalis, & non erit nisi ordo, & circulatio naturaliter, & movensium naturaliter.

Dices, quod in considerando per intellectum, potest occurrere impedimentum in illa circulatione actuum: est enim isti phantasmata primo moventi conjunctum aliud, & aliud, quasi vicinum sibi, & ideo fortius movet, vel potest movere intellectum ad intellectionem, vel considerationem sui: & per consequens voluntatem ad actum volitionis, ita quod non erit necesse, quod objectum, quod primo occurrat, causet volitionem: si enim cogito aliquid delectabile movens appetitum, non est necesse moveri ad illud, quia potest occurrere per considerationem intellectus aliud objectum, magis movens voluntatem, ita quod listat voluntas a prima sua volitione (b). Sed contra, concedo, quod potest occurrere impedimentum a casu, sed illud non erit in potestate voluntatis, nec ad imperium ejus: eodem enim modo est de appetitu bruti, nam bos videt herbam, que movet appetitum suum, & ex illo appetitu movetur progressive ad herbam: sed si in motu illo occurrat objectum, magis delectabile, fortius movens appetitum, tunc succedit a primo motu, & tamen non libere, quia necessario movetur ab illo majori delectabili occurrente, quamquam casualiter occurrat. Alii dicunt ad rationem, quod objectum intellectus occurrit sub duplici ratione, scilicet, sub ratione illiciti, & sub ratione delectabilis; ut patet in objecto fornicationis: & tunc in potestate voluntatis est listere intellectum in turpi, dimittendo aliam partem, & tunc sequitur mala electio. Contra, quæro, vel istæ duæ rationes æqualiter movent, vel non? si æqualiter, ergo causabunt simul nolle, & velle in voluntate, respectu ejusdem objecti: quod est impossibile, si inæqualiter movent, ergo alterum movet efficacius voluntatem, & movet naturaliter, & necessario: & per consequens non erit illa volitio in potestate voluntatis: sed necessario etiam secundum illam movebit intellectum: non igitur poterit listere cum illa alio.

Contra illud de phantasmate. Agens æquivocum totale est nobilissimum effectum: sed phantasma per ipsum est agens æquivocum totale intellectionis, & volitionis: ergo est nobilissimum omni intellectione, & volitione: igitur phantasmata est nobilior simplicitate Philosophorum, quam

po

non habent consistere in intellectu, & voluntate. Nec potest solvi per lumen intellectus agentis: quia illud non est distinctum subiecto a voluntate, & intellectu: ergo phantasma non potest agere in ipsam voluntatem per ipsum, vel in intellectu possibilem: nec etiam intellectus agens in phantasma, cum non sit distinctum subiecto, ab ipso: agens enim, & patiens oportet esse distincta subiecto, secundum eum. Item, sequeretur, cum in anima separata, vel in Angelo non sit phantasma, quod non poterit velle, vel ergo oportet, quod Deus immediate causet malum velle in Angelo, vel aliquid obiectum extrinsecum: & tunc prima voluntio Angelus non tunc culpabilis, ex quo non fuisset in potestate sua, nec causa activa eius. Nec est probabile, quod anima separata, vel Angeli, nullo modo possint se movere, sed quod starent immobiliter ubicunque ponerentur, ac si essent in carcere. Nec valet dicere, quod Philosophi non viderunt, quomodo esse poterat nova intellectio in Angelis, quia de Angeli erraverunt: & ubi falsa sunt principia, non est mirum si sequantur false conclusiones. Si tamen convenissent nobiscum, quod Angeli accipissent esse novum, sive esse post non esse, bene admisisset novas intellectiones in Angelo.

Quod etiam dicitur: *quod libertas attenditur in voluntate, quia potest movere intellectum ad diversa considerandum, non est verum: nam ex hoc, quod intellectus potest diversa considerare, non sequitur, quod sit libertas in voluntate.* Quod probatur multipliciter. Primum Nam si secundum imaginationem Anselmi de casu diaboli, esset Angelus creatus cum affectione commodi tantum, & non iustitiae, secundum quam attenditur libertas, posset adhuc intellectus discurre, & considerare diversa. Talis ergo voluntas esset rationalis, quia cognoscitiva sua esset rationalis, & in potentia ad considerandum diversa: & tamen illa voluntas non esset libera, nec posset peccare: ergo illa indifferencia cognoscendi non esset ratio libertatis. Item secundo, per imperium voluntatis apprehensiva sensitiva potest in diversos actus, & oppositos, quia aliquando videtur sibi aliquid dulce, aliquando amarum: & secundum hoc, quandoque feritur in unum, quandoque in aliud, igitur si propter hoc, quod sic potest in diversos actus intellectus, esset voluntas libera tunc appetitus bruti esset liber, quia visus eius potest moveri ad opposita videnda. Item tertio, indeterminatio intellectus in syllogizando in practico ad utranque partem, est cum defectu: quia necessario oportet, quod simpliciter syllogizet ad alteram partem contradictiois, & in hoc est intellectus a defectu. Si ergo libertas esset in voluntate propter talem indeterminacionem in intellectu, voluntas esset libera ex defectu libertatis intellectus.

Item quarto. (b) 9. Metaph. c. 4. potentia rationalis ut scientia, vel intellectus, est ad opposita: & si posset exire in actum de se, simul exiret in opposita, quia est oppositorum: sicut Sol in diversis pas-

passi facit oppositos effectus: & si idem subiectum simul reciperet contraria, simul causaret ea, vel nihil faceret in eorum subiecto, sic est hic: ideo potentia rationalis, ut scientia, vel intellectus habens scientiam non exiit de se, & ideo oportet, quod determinetur ad alteram, ad hoc quod posset exire in actum: & illud determinativum, secundum Philosophum ibi, est appetitus, aut ergo sic determinatur, quod nullam determinationem recipit a determinata, & habetur propositum, si autem non determinatur, nisi in quantum determinatur ab intellectu, ut ad obiectum cognitum: ergo est ista ratio indeterminata, sicut potentia rationalis prima: & sic prius, si exiret in actum, exiret in opposita. Restat igitur, ut voluntas se determinet: & ista ratio procedit, de potentia intellectiva, quae est oppositorum per rationem, quae est scilicet. Quod etiam dicunt, quod finis ut cognitus movet efficientem, non est verum. Quod probatur primo, quia finis ex hoc, quod movet efficientem ad causandum, est alia causa ab efficiente: hac enim est causalitas sua: igitur finis, in quantum finis, non movet efficientem esse effectum, quia ipse efficiens movet effectum: & alia est causalitas unius, & alterius, aliter non esset alia causa, sed in agentibus ex proposito, finis non movet nisi sit cognitus ab agente ex proposito: igitur finis ut cognitus non movet effectum.

Item secundo, quia omnis movens effectivus est efficiens (a): si ergo finis moveat effectivus, finis erit efficiens: sed omne per se agens, seu efficiens, agit propter finem: ergo omnis finis movebit propter finem: sed finis est primum movens, & movet prius omni alia causa: si igitur moveat se propter finem, ad hoc ut finis in alia motione movebit se effectivus propter finem: & ita infinitus movebit se propter finem. & idem infinitus erit finis sui ipsius, quia potest infinitus movere: vel casualiter finis, erit alius finis in infinitum. Quod etiam dicitur, quod movens, & motum distinguuntur subiecto, non est verum, nam subiectum respectu propria passionis non est tantum causa materialis, sed effectiva, aliter non esset necessitas inherenciae passionis ad subiectum, quia causalitas materiali, sive potentia passiva est contradictoria, quae 9. Metaph. quae non est necessitatis sed contingentis inherenciae: igitur non est necesse efficiens, & effectum distinguere subiecto, Similiter in gravibus, & levibus est principium intrinsecum movendi, quia movens se, (ut patet alio) dicitur, quod grave movet se consecutivus, non effectivus. Contra, si motus iste non est casualiter ab aliquo: ergo Deus: ergo cum sit de novo, & non a se, erit ab aliquo alio, & non est dare, quod movetur ab aliquo alio: igitur, & c. similiter animatum aug. se: igitur & c. item per impedimentum impeditur agens ne agat: ergo solato impedimento, aliquid agit: aliter dicerem te sedente, tonitruum fieri in Caelo consecutivus. Ideo aliter dicant alii, quod ab obiecto causatur affectio in voluntate, quae affectio cau-

causat volitionem. Contra, æque sequuntur inconuenientia, siue
obiectum causat affectionem, siue volitionem, quæ affectio sit causa
naturalis volendi, necessario causam volitionem. Si uideretur, quod
illa affectio non sit causa affectionis in voluntate, tunc potest cau-
sari aliquid ab objecto, quod non necessitas voluntatem, scilicet
passio aliqua, ut complacentia, vel aliquid huiusmodi, licet illa
affectio necessario causetur ab objecto.

Ad primam rationem (a) pro illa opinione, cum dicitur, quod mo-
uens, & motum debent esse subiecto distincta necessario: Dicitur,
quod verum esse in corporalibus solum: credo etiam, quod ibi non
necessario esse verum; saltem dico, quod in spiritibus est simpliciter fal-
sa: quia Deus non potest unum Angelum ita nudum in naturalibus
creare, quin ille sit naturalibus relictus, possit suam essentiam intel-
ligere, & sic idem esset mouens, & motum indistinctum subiecto. Ad
probationem suam, quod ista sunt eisdem rationis, mouens, & mo-
tum esse indistincta subiecto, & idem mouere se: patet quod alius do-
ctor concederet voluntatem moueri ab objecto, ut apprehensio ab in-
tellectu, & tamen objectum, ut appetitum ab intellectu, vel in-
tellectus ostendens tale objectum, non sunt distincta subiecto, a vo-
luntate, & tamen non concederet mouens, & motum ibi esse idem.
Sed ego dico, quod non solum indistincta subiecto, sed unum, &
idem simplex potest esse mouens, & motum (b). Cum dicat quale est
agens in actu, tale est passum in potentia, &c. dico, quod si ac-
cipiatur actus, & potentia ut sunt dum prima differentia entis, sic
diuidunt omne ens; unde & hoc ens idem numero diuidunt, & isto
modo est contradictio, quod idem sit in actu, & in potentia simul res-
pectu eiusdem: quia potentia, ut est differentia entis distincta contra-
actum, est necessario includens oppositionem, vel negationem eius res-
pectu cuius ponitur potentia: ut album in potentia, non est album in
actu, quoadmodum est in potentia, & isto modo est impossibile, quod ali-
quid sic existens in potentia, faciat se in actu: non tamen est necesse
omne passum, vel motum, esse sic in potentia, & agens suum in actu.
Alio vero modo possunt considerari actus, & potentia, prout scilicet
diuidunt potentiam, vel principium actuum, & passiuam, per uniu-
uocum, & æquiuocum. In uniuocis enim in agentibus verum est, quod
tale est passum in potentia, quale agens in actu, & ideo impossibi-
le est, quod idem sit in actu formaliter tale, & in potentia tale simul,
tamen in actione æquiuoca nunquam oportet hoc esse verum, quia ibi
agens oportet esse nobiliss, & virtualiter tale. Et si dicas, quod nihil
idem potest esse simul in potentia ad aliud, & actu habere istud emi-
nenter, vel virtualiter: Dico, quod hoc est falsum, quia hoc non est
aliud dicere, quam, quod tale non fit capax suæ perfectionis. Vide-
mus autem, quod illi, cuius natura desit potentiam ut possit augmen-
tari, dedit ei potentiam augmentatiuam activam, & effectiuam aug-
men-

menti, & nutritiuam ad hoc, quod possit conservari. Et ideo abiu-
dum est, quod nobilissima forma, cuiusmodi est anima intellectiua,
non habet potentias activas ultra perfectionis accidentalis, & recepti-
uæ eisdem. Et quia non potest in talibus formis dari potentia acti-
ua, & passiva, quæ sint distinctæ subiecto, cum non sint potentie or-
ganicæ, ideo non distinguuntur subiecto: & ideo ibi erunt unitiue,
sine distinctione ratione subiecti, non tamen sine distinctione formal-
iter. Item ostenditur in quarto libro (a), quod anima separata habet po-
tentiam mouendi seipsum ad aliud, & aliud ubi: nam sic moueri com-
petit enti imperfectissimo. Perfectiones enim distinctæ in natura infer-
riori, debent esse unitiue, vel non negari esse in natura perfectiori, &
ad quam inferior ordinatur. Cum dicitur, est principium Metaphysi-
cum. Dico, quod non est verum, quia principia talia cognoscuntur
esse vera notis terminis ab omnibus ratione utentibus, vel saltem sap-
ientibus: sed notis terminis illius principii, non patet illud principii
multis sapientibus esse verum; vel potest dici, quod sic intelliga-
tur potentia pro principio dicente, & actus pro forma, quæ agens
agit, tunc nihil est aliud dicere, quam quod nihil est receptiuum,
quod habet rationem actiui, vel eminentioris. Sed hoc patet esse fal-
sum de substantia respectu propriæ passionis, & si dicas, quod agens
respectu cuius est actiua, & cuius est receptiua. Si dicas, quod agens
virtualiter tale; non potest facere se formaliter tale: quia habens ali-
quid modo eminentiori faceret, quod haberet illud modo minus emi-
nenti, quod est impossibile, sicut patet de Sole, qui est calidus virtu-
tialiter, & de Deo, in quo est virtualis potentia producendi animam,
vel in quo virtualiter perfectio animi continetur, & neutrum potest esse
formaliter tale. Respondeo, in talibus exemplis committitur non casu-
sa, ut causa; quia quando in aliqua re sunt plures proprietates, ratio-
ne quarum proprietatum, possunt sibi aliqua plura inesse, & in una alia
re est una istarum proprietatum, ratione cuius dicantur illa plura de-
bere eidem inesse, committitur non causa, ut causa: sic in proposi-
tione, Et ideo dico, quod uniuersaliter hoc propositio: quod nihil exi-
stens virtualiter tale, vel modo eminentiori existens tale, potest esse
formaliter tale, est simpliciter falsa ex terminis, & si est vera, non
est vera, nisi ratione materie, in qua est. Probatio, sicut in exemplo
tuo, si præcisa causa est, quod aliquid non potest recipere aliquam
formam formaliter sic, quia modo eminentiori habet eam, tunc oppo-
situm erat causa oppositi, quod scilicet sic non habet modo eminentiori,
vel virtualiter eam, quod poterit eam recipere formaliter, vel modo
minus eminenti. Cum igitur Saturnus non sit calidus virtualiter, po-
terit fieri formaliter calidus, quod est falsum. Ratio igitur, quare
Sol virtualiter calidus, non potest fieri formaliter calidus, non est;
quia est virtualiter calidus: sed quia caliditas est qualitas sensibilibis;
quia non est nata recipi, nisi in corpore mixto; corpus enim Solis,
quia non est corpus sic mixtum, & compositum, non potest recipere
for-

^a Henr. quodlibet. 10. quæ. 5. quodlibet. 13. quæ. 2. & quodlibet. 14. quæ. 2.
& 5. b I. distinct. 7. & bcc 2. distinct. 2. quæ. 10.

formaliter calorem: ideo Sol virtualiter calidus non potest esse formaliter calidus vel causare in se caliditatem, sicut ignis, qui si frigidaret, subtrahendo intrepiditatem, quia est virtualiter calidus fieri posset a se ipso formaliter calidus: sicut patet de aqua summe caliditate, quae subtrahendo calefacientem reducit se ad frigiditatem, non ergo ratione, quia Sol est calidus virtualiter, non potest esse calidus formaliter. Nec etiam exemplum de Deo valet, quia non ex eo, quod Deus perfectiones omnium virtualiter habet, & modo eminentiori, ideo non potest eas habere formaliter, sed ex eo, quod est essentia simplicissima, in qua non potest esse compositio rei, & rei: vel quia perfectio Dei est infinita; ideo non potest recipere aliam, & aliam rem. Propositio igitur universaliter intellecta est falsa. Unde credo, quod universaliter omne subiectum virtualiter continet passionem suam, & tamen formaliter recipit eam, & haec videtur sententia Philosophi, 7. *Metaphysicorum*. ubi dicit, quod ad hoc, quod generatur quantum, & quale, non oportet praecedere, nec praexistere, nisi substantiam (a). Ad aliam de materia, & efficiente, quae non coincidunt, dicitur quod in voluntate possumus duo considerare, vel inquantum est appetitus, vel inquantum est libera; inquantum libera efficit, inquantum appetitus recipit, ita quod est ibi differentia intentionis in voluntate, inquantum est appetitus, inquantum est libera. Hoc non bene capio, quia proxima ratio constituendi speciem, cuiusmodi est differentia ultima, est proxima ratio recipiendi propriam passionem. Non enim recipit homo risibilitatem ratione animalis, sed ratione, qua rationalis. Ratio autem formalior voluntatis, est magis libera, quam ratio appetitus, quare est ratio recipiendi inquantum libera, sicut ratio libertatis est magis ratio constituendi. Per illam etiam responsum patet quod qualibet species possit agere in se, ita bene non libera, sicut libera: ita quod ratione materialis, sive generis possit recipere, & ratione differentiae, vel forme possit efficiere. Manifestum etiam est, quod cum aqua calefacta redit ad propriam naturalitatem, & risibilitatem, quod tota aqua agit, & tota patitur; forma enim non agit in materiam suam, quam actu informat. Praeterea, iste doctor (b) dicit alibi, quod genus, & differentia differunt penes intentiones, & dicit, quod differentia intentionis non arguit, quod sit res alia, & alia: igitur, ipse habet concedere, quod voluntas cum agit inquantum libera, & patitur inquantum appetitus, ratione ejusdem realitatis primo agit, & patitur. Ideo concedo, quod per eandem realitatem, primo est voluntas receptiva actus, & effectiva ejusdem: nec per aliam rationem realem elicit, & recipit, nisi per aliam rationem causatam ab intellectu nostro. Cum igitur dicitur, quod materia, & efficiens non coincidunt, dico, quod Aristoteles, *secundo Physicorum* (c), ubi hoc scribitur, loquitur ibi de materia, quae est subiectum transmutationis realis, quae est in alia, quam sit subiectum receptivum, de quo nunc lo-

a Henr. quodlibet. 13. q. 11. b Henr. quare Var. 2. 2. 8. dist. primi. c Vide Scot. in 2. *Physicorum*, tex. 68.

quuntur, quod coincidunt cum efficiente. Praeterea, Materia, id est, subiectum non coincidit in idem numero cum efficiente, quod dicitur proprie efficiens distinctum contra agens: sic enim efficiere transit in materiam extrinsecam, sicut & tactio: sed non sic transit actio agens, proprie loquendo de agente, cuius scilicet actio est tantum ad intra. Ad illud de relationibus oppositis, dico, quod relationes reales sunt in triplici differentia, quarum sunt relationes, quae habent dependentiam essentialiam, ut causa ad causatum: aliae sunt relationes originis, quae tamen non habent dependentiam inter se, ut paternitas, & filialitas in divinis: aliae habent dependentiam accidentalem mutuo, ut movens, & motum: motum enim non dependet essentialiter a movente, quia non dependet, nisi ratione illius accidentis, quod recipit, quid enim est de essentia moti praesupponitur motui (a). Primae duae relationes repugnant in eadem natura, vel persona, sive supposito, secundae repugnant in eadem persona, vel supposito, quia nullum suppositum producit se: sed non repugnant tamen in eadem natura, si illa est illimitata: sicut patet, quod in natura divina est productus, & productum. Sed relationes tertio modo dicitur non repugnant in eodem sive natura, sive supposito: quia idem potest acquirere sibi, & efficiere in se perfectionem suam accidentalem, & sic accidentaliter dependere a se. Unde dico, quod non repugnant ex ratione relationum oppositarum, ut oppositae sunt, scilicet quod non possunt fundari in eodem, sed quia habent dependentiam essentialiam. Ad probationem, cum dicitur relativa realia esse opposita, & opposita non infanti simul, dico, quod relativa realia huiusmodi denominative accepta, non sunt sic opposita, quod scilicet unum denominative sumptum neget suum correlativum, ut scilicet, quod sequatur, si est actum, ergo non est passivum: sicut inferunt contraria, ut scilicet, si hoc est album, ergo non est nigrum: sed in abstracto bene inferunt, ut si est actio, ergo non est passio: vel si est motio activa, ergo non est motio passiva; tamen non repugnant, quin possint simul esse in eodem, sicut repugnant albedo, & nigredo. Ad aliud, sustinendo, quod quamquam voluntas sit activa, tamen intellectio, vel obiectum apprehensum, est illud sine quo non (sicut ponunt alii, quod intellectio sine phantasmate non est in actu, & hoc facit naturalis ordo poterantur) cum dicitur, quod tunc pari ratione possit dici, quod lignum agit in se, & comburitur a se praesente igne, & ignis est sine quo non, & sic de aliis; dicitur, quod non est simile: quia ignis approximatus huic combustibili, & illi aequaliter disposito, aequaliter comburit, & uniformiter ipsum lignum: duobus autem offensus voluntati; quamvis aequaliter dispositis, non semper aequaliter vult voluntas: & ideo patet, quod illud comburi non potest esse active a ligno, sicut volitio a voluntate. Sed haec responsio non sufficit: quia diceret adversarius, quod hoc est, quia lignum naturaliter comburit se, praesente igne, sicut causa, sine qua non; sed voluntas libere. Vel sic solve instantiam secundum aliam re-

reportationem. Cum arguitur, quod tunc sustineri posset, quod quodlibet ageret in se, puta, quod lignum combureret se presente igne, sicut causa sine qua non; non sequitur, quia non videmus, quod iste ignis appositus alii combustibili, quam ligno, comburit illud, & ideo scimus, quod cum calefacit hoc lignum, quod est actio sua. Sed hoc non sufficit, nam ego semper dicam, quod cuiuscunque combustibili applicetur ignis, si illud comburatur, hoc erit per actionem suam propriam in seipsum, necessitate naturali; tamen non sine igne presente, sicut causa sine qua non, solum. Dico igitur hic primo, quod oportet in hac materia, etiam secundum eos, dare aliquid prius, quod tamen non sit causa efficiens, sed sit causa, sine qua non; & hoc proba per ipsum, qui hanc opinionem ponit. Nam secundum ipsum intellectus non est causa intellectus, nec voluntas volitionis; sed solum phantasma est causa utriusque, & tamen secundum eum impossibile est, phantasma prius causare volitionem, nisi prius natura causet intellectum; & ita ponit intellectiorem esse causam, sine qua non, ipsius volitionis. Quod igitur vocat, dicitur suis assermat, scilicet, causam sine qua non. Intellectus enim secundum eum, est prior natura volitione: tamen in nullo genere causae se habet respectu volitionis. Quando enim aliquis effectus praecedat alium esse in ordine naturae, non potest causa exire in actum causandi effectum posteriorem, non prius causato effectui priori illa prioritate. Exemplum. Sol non potest illuminare posteriorem partem mundi, nisi prius natura illuminet partem propinquiorem, & tamen pars propinqua illuminata, non habet aliquam rationem causae respectu illuminationis partis magis distantis quia & ipsa immediate illuminatur a Sole immediatione causae. Unde est, quod phantasmatio, vel obiectum apprehensum requiritur ad hoc, quod sit volitio, non tamen requiritur, nisi sicut causa sine qua non. Secundo ad auctoritatem Aristotelis 2. de Anima (a), cum dicit, quod si sensus esset activus, semper sentiret: Dico, quod effectus prior non dependeret ab effectu posteriore, sed solum a suis causis. Prima autem potentia inter potentias animae est sensus exterior: ideo eius effectus non dependet ab aliquo effectu, sed solum a suis causis. Si igitur sensus exterior esset activus, & haberet in se principium sufficiens effectuum (b) sensationis, ipse semper ageret. Sed sic non est de intellectu, & voluntate: quia volitio est effectus posterior intellectiōne naturaliter: & intellectio phantasmate, vel phantasmatione; & propter illum ordinem necessarium, non potest causari volitio a voluntate, nisi prius causetur ab intellectu intellectio: & simile est de intellectu respectu phantasmatis, vel phantasmationis. Quanquam igitur sensus semper ageret, vel sentiret si esset activus; non tamen oportet hoc dicere de voluntate, nec etiam de intellectu. Dico tertio, ad instantiam de ligno calefactivo sui, cum dicitur si ita esset de voluntate,

a Ad locum Aristotelis positum, num. 3. b Vide distinct. 5.
qu. 2. primi.

tate, ita posset dici de quocunque alio, scilicet; quod lignum comburitur seipsum presente igne, qui est causa sine qua non, concedo, quod existens in actu primo movendi se, seipso active, & non alio, exit in actum secundum: sicut habens scientiam in actu primo, non indiget aliquo effectivo, vel motivo ducente ipsum ad actum considerandi, nisi habens actum primum desinat in aliquo, quod necessario requiritur ad hoc, quod possit exire ad actum secundum: sicut quamvis oculus hominis, qui non potest immittere medium, habet actum primum videndi, non tamen potest videre rem in tenebris. Sed rationabile est, quod tam nobilis perfectio animae, cuiusmodi est voluntas, qua anima est in actu primo, possit exire in actum secundum, quo anima formaliter perficitur in actu secundo, nullo alio activo requisito. Sed ad huiusmodi passionem, quae sunt caliditas, & humiditas, quibus corrumpitur natura ligni, & non pericitur, non potest poni rationabiliter ipsum lignum habere actum primum, seu principium activum, quo active praesente igne, sicut causa sine qua non solum, reducat se ad actum illum secundum, quo natura ligni corrumpitur. Si etiam inses sit. Effectus non dependet a causis prioribus quantum ad suum fieri, nisi a materia, & efficiente. Cum igitur obiectum respectu actus volitionis, non se habeat nec ut materia, nec ut efficiens: igitur volitio non dependet ab obiecto, & sic esse poterit sine obiecto. Patet satis per praedicta, huius objectionis solutio. Licet enim effectus dependeat solum a causis prioribus, (quantum ad suum fieri per se, & suum esse per se) materia scilicet, & efficiente, potest tamen dependere ex alio tanquam ex illo, quod est praerogativum necessario. Si dicas etiam, quod habens actum primum, potest esse ratio sufficientis actus secundi, non in se, sed in alio; contra, si nos ponamus, quod haec potentia prima est activa, puta calefactiva: quare, quid reducit ipsam ad actum? Verbi gratia, quid reducit potentiam calefactivam ad actum, praesente ligno? certum est, quod nihil, nisi ipsa potentia activa, dicente Aristotele, 5. Metaph. text. a. & 3. quod ad idem genus causae reducitur ars, & adiciator: sed ars non reducitur ad actum nisi a se, respectu artificii: ergo potentia activa est de se sufficientis principium elicendi actionem suam, quae est actio vera de genere Actionis, cuius terminus est operatio. Forma igitur, quae non habet actum primum, vel principium activum, nisi respectu actus secundi immanentis, seu operationis, quae est terminus illius actionis, poterit habere huiusmodi actum secundum immanentem a se ipsa: sicut potentia activa, quae non est nata exire in actum secundum, in alio receptum, vel in aliud transuentem, exit a se ipsa praesente obiecto, in actum illum. Ad aliud, cum dicitur, causaequivoca totalis, est nobilior suo effectu, vel producens equivocum est nobilior producto: verum est, quod est nobilior termino formalis productionis, ratione cuius productum, quod est compositum autem per accidens, dicitur productum. Unde voluntas est nobilior volitione, non tamen oportet, quod sit nobilior voluntate sub volitione formaliter existente; immo nobilior est voluntas volens actualiter.

ter, ratione bonæ volitionis, quam voluntas solum volens virtualiter. Ponitur exemplum, quod non oportet produci esse nobiliter productio simpliciter, (nisi scilicet ratione terminati) de accidente generato in homine, de novo ab alio accidente, quod quidem accidens non generatur, puta albedo, sed homo albus, & tamen non oportet quod generans albus sit nobiliter homine albo.

Ad illud de balneo, si fallitur, quod obiectum movet potentiam effective, licet non sit causa totalis, potest tunc sustineri, quod balneum intra movet, ut efficiens, & extra, ut finis. Sustinendo tamen, quod sit tantum causa sine qua non, & nullo modo movens effective, tunc oportet glossare, quod non movet effective per se, sed per accidens. Dices, causa per se, est prior causa per accidens, sed obiectum prius est natura, & origine volitione voluntatis, vel voluntate volente: ergo, &c. Dico, quod causa per se est prior causa per accidens, vel natura, vel perfectione: non autem semper origine, vel natura: sicut amotio, vel irascio eras, est causa per accidens, descensus gravis, est prior natura causa per se ipsius motus gravis. Causa etiam per accidens reducitur ad causam per se priorem, vel ad seipsam, ut est causa per se, respectu alterius efficiens: sicut foridens, reductione est causa per accidens inventionis thesauri, (a) & est causa inventionis aquæ per se, & ut per accidens reducitur ad seipsam ut per se, vel reducitur ad aliam per se priorem perfectione, ut distum est. Ad aliud de appetitu sensitivo, qui movetur ab appetibili. Dico, quod est ad oppositum: quia ex hoc movetur appetitus sensitivus sic, quia non est liber, sed alius est liber. Unde Damascen. lib. 2. c. 27. dicit, quod sensitivus ducitur, & non ducit, sed intellectivus ducit, & non ducitur.

Dico ergo ad questionem quod nihil aliud a voluntate est causa totalis volitionis in voluntate. Una ratio præter prædictas est ista: aliquid evenit in rebus contingenter, & voco contingenter evenire, evitabiliter evenire; aliter si omnia inevitabiliter evenirent, non oporteret consistari, neque negotiari, ut dicit Aristotel. primo Periherm. (b) Quæro ergo illud, quod contingenter evenit, unde, vel a qua causa evenit? Non a causa determinata, quia pro isto instanti, pro quo est sic determinata, effectus non potest evenire contingenter; ergo a causa indeterminata ad alterutrum oppositorum; aut ergo illa causa potest seipsam determinare contingenter, ad unum illorum, cum non possit in utrumque simul, sicut dicit Aristot. 9. Metaph. (c) de potentia rationali: vel non potest seipsam determinare, sed aliud determinat ipsam ad unum illorum. Si potest seipsam determinare ad unum illorum contingenter, vel non inevitabiliter, habetur propositum. Si ab alio d. terminatur ad unum illorum, vel ergo necessario, vel contingenter. Si necessario, effectus evenit inevitabiliter; si determinans contingenter, & evitabiliter ad unum illorum determinans, ita quod possit determinare ad aliud, tale determinans

NON

non potest esse nisi voluntas, quia omnis causa naturalis activa est determinata ad unum effectum, vel si causa naturalis est indeterminata, non potest seipsam, nec aliam determinare. Dices, ista indeterminatio est ex parte intellectus; sic representantis ipsum obiectum voluntati, ut fore, vel non fore. Contra, intellectus non potest determinare voluntatem indifferenter ad alterum contrarium, puta hoc fore, vel non fore, nisi de uno demonstrando, & de altero paralogizando, sive sophistice syllogizando, ita, quod in concludendo decipiatur, ergo si illa contingenter, qua hoc potest fore, vel non fore, sit ab intellectu distante sic propter conclusiones oppositas, secundum hoc a voluntate Dei, vel a Deo, nihil contingenter evenit, quia ipse non paralogizat, nec decipitur; sed hoc est falsum; & improbatum dist. 8. 1. lib. quæst. ultima. Item intellectus agit modo maxime naturali, per Augustin. 3. de Trinitate, & in multis aliis locis, ideo intellectus ponit principium appropriatum respectu productionis filii in divinis, qui maxime naturaliter producitur: ergo intellectus minime est causa indeterminata respectu alicujus effectus, sed determinata. Dices, Philosophus dividit naturam contra intellectum, & contra agens a natura: non igitur intelligit, quod intellectus sit causa per modum nature. (a) Dico, quod intellectus potest accipi, vel per se, secundum quod est quantum potentia operativa tali operatione distincta, contra operationem voluntatis, & sic quantum est de se naturaliter agit: vel secundum quod est potentia practica respectu agibilis extra, & sic pro eodem Philosophus habet artem, intellectum, propositum, electionem, & appetitum. Et illo modo accipiendo intellectum distinguo agens per intellectum contra agens per naturam, & illo secundo modo frequenter loquitur de intellectu fore per totum librum Ethicorum, (b) & 2. Metaph. & 3. de Anima, & 2. Phys. de potentia rationali; sed primo modo parum loquitur Philosophus de intellectu. Item sine omni contradictione potest intelligi appetitus intellectivus non potens se determinare, si appeteret per modum nature, sic fingit Anselmus de Casu diaboli cap. 12. quod esset unus Angelus, qui haberet intellectum, & appetitum tantum respectu affectionis commodi, & non data esset ei affectio iusti, iste Angelus non posset appetere, nisi tantum intelligibilia, & hoc per modum nature: sicut appetitus sensitivus appetit convenientiam secundum sensum, sed si liberatus in appetitu intellectivo esset causata naturaliter ab intellectu, non posset esse aliquo modo appetitus intellectivus, & non liber, nec etiam intelligi.

Ad primum principale, qui diceret, quod obiectum movet voluntatem effective, non tamen ut totalis causa, sed ut aliquid ibi faciens tunc non esset glossanda auctoritas, quod movet, scilicet metaphorice, & tunc auctoritas esset pro me, vel sustinendo, & dicendo, quod appetibile movet appetitum tantum metaphorice; tunc debet intelligi, quod sicut appetibile movet appetitum metaphorice; ita

D d 2 appo

appetit sic motus movet effective membra ad exequendum, ut acquiratur illud appetibile. Et cum dicitur aquisorare de *movente*; hoc nihil valet, quia non oportet, quod omnia ordinata secundum rationem causandi, sint ordinata in uno genere causa. Causa enim efficiens ordinatur ad finalem, quae est causa alterius generis, quae movet metaphorice. Unde potest dici, quod Aristotel. (a) a signat ibi ordinem causarum qualitercumque moventium. Et non est mirandum si glossatur auctoritas Aristot. sic, quando auctoritas una dignior, & superior, scilicet seripturae, glossatur mirabilibus, ut pote quod una pars illius auctoritatis referatur ad quemlibet Sanctum, & altera solum ad Christum, quae tamen videtur apparenter loqui de uno, & eodem, sicut ista, Eccl. 31. *qui posuit transgredi, & non est transgressus qui posuit transgredi ad quemlibet Sanctum referatur, & non est transgressus, ad solum Christum.*

Ad aliud concedo, quod voluntas est potentia activa. Et cum dicitur, quod potentia activa est principium transmutandi aliud, in quantum aliud, dicitur, quod ibi datur distinctio potentiae factive; & concedo, quod idem non potest parere seipsum. Sed dico aliter, quod Aristotel. in *quinto*, & *nono Metaph. (b)* ubi hoc dicit, ponit exemplum de medico, qui sanat seipsum, qui tamen non est aliud a seipso: sed in quantum medicus & sanans, est aliud a seipso in quantum sanatur: Sanatur enim in quantum infirmus, non in quantum medicus. Sic dico in proposito, quod voluntas, in quantum potentia activa, quae potest elicere suam volitionem, est alia formalis ratio a potentia, vel ratione recipiendi suam volitionem ipsam perficientem. Unde *ly in quantum alius*, reduplicat formalem rationem aliam, solum quando movens, & motum sunt indistincta subiecto, sed quando sunt distincta subiecto reduplicat rem aliam, & rationem aliam.

Ad aliud dico, quod accidens per accidens, non nisi a principis intrinsicis alicujus entis occit. Cum enim causare tale accidens per accidens, puta volitionem, nullam perfectionem tollat a causante, vel imperfectionem ponat in recipiente, quia potius ipsum perficit, concedendum est, quod talis forma perfecta, puta voluntas, possit causare in se volitionem, quae scilicet est tale accidens per accidens. Item oportet ponere, quod tale accidens per accidens, cujusmodi est volitio, ab aliquo procedat; nec potest poni (ut probatum est supra) quod procedat nisi ab illo, quod contingenter se habet ad illud: ideo illud non valet.

Ad aliud de potentia contradictionis, quod est in potentia contradictionis ad aliqua, non se determinat ad unum illorum. Dico, quod aliqua est forma in potentia contradictionis, ut scientia, quae est contrarium, & ista non potest se determinare; quia est diminuta, & im-

a Quia etiam B. Virgo in Adamo transgressa est, nunquam invenit actum infelicitatis de quo 3. d. 3. q. 1.

b Vide Magist. in 3. d. 12. q. 2. & dist. 16. q. 2. ad finem.

imperfecta quantum ad hoc, & respicit utrumque contrarium. Unde Aristoteles *sex. 3. U* 10, vult, quod si ex se, sine alio determinante procederet ad actum; simul produceret contraria. Alia est forma in potentia indeterminata; perfecta tamen, & non diminuta obiecto sibi presentato, cujusmodi est voluntas; & ista potest se determinare, & etiam alia. Unde Aristoteles *p. Metaphysic.*, quia dixerat, quod scientia est contrarium; & tamen ad nullum illorum potest se determinare, ideo subdit determinativum: *Hic autem dico appetitum, vel proborem.* Potentia igitur rationalis perfecta, cujusmodi est voluntas, quamvis sit contrarium contrarium, poterit determinare se, obiecto presente ad unum illorum.

HÆC EST GRATIA OPERANS, ET
COOPERANS, &c.

DISTINCTIO XXVI.

Quero circa Distinctionem vigesimam sextam, in qua Magister agit de auctoritate angelis, quae habuerunt primi parentis ad resistendum malo Angelo.

QUESTIO UNICA.

Virum gratia sit in essentia anime, vel in potentia, &c.

Quod in essentia, proba, quia essentia prius exit a Deo, quam potentia: igitur prius reducitur in Deum. Consequenter probatur tam per Dionys. quia res reducitur in Deum eo modo (a), quo exeunt a Deo, tum quia sicut quilibet creatura habet Deum, pro primo efficiente: ita & pro ultimo fine. Præterea, essentia est indeterminata, quam potentia: igitur magis indiget determinari quam potentia: sed gratia ponitur tanquam formaliter determinans animam indeterminatam; ergo, &c. Præterea, gratia semper est in actu suo, potentia non: ergo non est in potentia. Prima propositio probatur: quia actus gratiae est gratificare: sed gratia semper gratificat. Consequenter probatur, quia habitus non potest semper esse in suo actu, nisi illud ejus est, sit in actu. Item, acceptatio essentiae sufficit ad acceptationem potentiae, & non e converso: ergo gratia, quae est principium acceptandi, debet poni per se in essentia. Probatio antecedens, Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius.* Præterea, cum essentia sit prior essentialiter in esse ipsa potentia: igitur similiter in acceptatione.

Præterea, forma determinans ad agendum, magis debet poni in principali agente, quam in instrumento. Essentia est principium agens, & potentia, sicut instrumentale secundum Augustinum de *Con-*

D d 3